

СПИСАНИЕ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ

Българи

БРОЙ 2 | 2021

ЦЕНА – 30 Kč

Веселина Гекова: България е късче земен рай

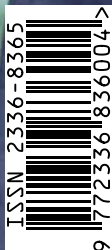
Денят на светите братя Кирил и Методий

От Велеhrad към Микулчице

Конкурс за млади преводачи и есеисти

Летописи на зелените кралства

Кюстендил – градът на овощарството

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Катедрата по южнославянски и балканистични изследвания

Философски факултет, Карлов университет

най-сърдечно кани всички,

които проявяват интерес към българския език, литература и култура,
да кандидатстват в специалността ЮЖНОСЛАВЯНСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
с профил БЪЛГАРИСТИКА

Какво предлагаме?

- ❖ Бакалавърска програма по специалността **Южнославянски изследвания** с езиков профил по Ваш избор: **български**, словенски, сръбски, хърватски. Редовна форма на обучение с продължителност 3 години. Образователна степен „бакалавър“ (Bc.).
- ❖ Надграждаща магистърска програма по специалността **Изучаване на страните от Югоизточна Европа** със следните езикови профили: албански, **български**, словенски, сръбски, румънски, хърватски. Редовна форма на обучение с продължителност 2 години. Образователна степен „магистър“ (Mgr.).
- ❖ Докторантски програми по специалностите **Славянски литератури** и **Славянска филология**. Четиригодишно обучение, образователна степен „доктор“ (Ph.D.).
- ❖ Имате възможност да изучавате избраната специалност както самостоятелно, така и в комбинация с други специалности, ако следвате в друг факултет на Карловия университет или в друго висше учебно заведение в Прага.
- ❖ Обучението се води основно на чешки език и съгласно чешкото законодателство е безплатно.

Какви са предимствата на специалността?

- ❖ Ще владеете отлично езика, който сте избрали като основен (напр. български), и много добре втория изучаван език от предлаганите профили.
- ❖ Ще се ориентирате в проблематиката от областта на историята, литературата и културата на страните от Югоизточна Европа.
- ❖ Изучаваните езици (български, сръбски, хърватски, словенски), както и заложените в програмата учебни дисциплини, се преподават от утвърдени специалисти, някои от които са преподаватели от съответната страна.
- ❖ Въз основа на различни европейски програми и университетски договори по време на следването имате много възможности за обучение в държавите, в които се говорят изучаваните славянски езици.
- ❖ Получавате диплома с широко приложение. Можете да работите като преводач, преподавател, журналист, в европейските и държавните институции, в сферата на културата, търговията, туризма, частния бизнес и редица други области.
- ❖ Специалистите по изучаваните славянски езици са малко, което предполага успешна реализация на пазара на труда.

Предвижда се обявяване на допълнителна кандидатстудентска сесия през септември 2021 г.

За повече информация: <https://kjbs.ff.cuni.cz/cs/uchazec/prijimaci-rizeni/>

Ако имате въпроси относно кандидатстването в специалността „Южнославянски изследвания“, можете да се обърнете към ръководителя на Катедрата по южнославянски и балканистични изследвания д-р Ярослав Отченашек (jaroslav.otcenasek@ff.cuni.cz)

Скъпи читатели,

Събитията от последната година и половина все по-натрапчиво ни внушават, че няма нищо по-важно от живота и здравето. Дори и бленуването от нас щастие остана на заден план, защото се вкопчихме в мисълта да оживеем на всяка цена. Да оживеем с ваксини или без ваксини... Това е въпросът, който всеки трябва да реши индивидуално.

Пристигащото лято винаги посрещаме с отворени обятия – с него идва светлината, лъчезарните мигове и усещането, че животът е прекрасен и че все още можем да разцъфтяваме с цветята и дърветата. И в ежедневието ни, изпълнено с рестрикции, заблестяват светлите лъчи на вярата и мечтите.

Слънцето сякаш ни предизвиква да се потопим в зелените кралства на градините и парковете. Те често са нашите единствени райски кътчета в сърцето на града, завеща ни от известни благородници, архитекти и хора на изкуството; свежи оазиси на цветно великолепие, в които винаги можем да търсим спасение от напрегнатия и стресиращ живот. Да дишаме с пълни гърди – без маски и без респиратори. Да четем хубави книги, да си говорим, да слушаме омайните песни на птичките, да релаксираме. И да онемяваме от красотата!

Слънчева енергия, която толкова ни липсва напоследък, ни носят и нашите деца, техният весел глъч, сияйни усмивки и любопитството им към живота.

С много светлина и възшебство ни зарежда и изкуството – изложбите, концертите и театралните представления, които се организират все повече на открито. На тях

Във великолепната градина на граф Ян Йозеф Въртба

сякаш красотата на изкуството се слива с красотата на природата.

Хубаво е да се опитаме да видим „света през синия прозорец на Земята“ и да се потопим в неговото царство!

Мария Захариева

Снимка: Деница Проданова

Съдържание:

Българската общност 4 - 9

Краят на учебната година в БНУ „Възраждане“ / Промоция в Карловия университет / „Светлината на буквите“ / Открит урок по история за учениците от БНУ „Възраждане“ / От Велехрад до Микулчице

Интересно 10 - 11

Годишните времена на духа

Чешки импресии 12 - 16

Летописи на зелените кралства

Слънчева храна 17

Накратко 18

Култура и традиции 19 - 25

„Еден“ - стъкленици на Веселина Гекова / Да предадеш живот на мъртвата материя / 13. фестивал на българското кино в Чехия / „Златен век“ за поета

Българо-чешки връзки 26 - 32

Денят на светите братя Кирил и Методий в БКИ / Конкурс за млади преводачи и есеисти / Виртуална изложба на Катержина Шеда

Пътешествия 33 - 35

Кюстендил – градът на овощарството

Годишнини 36 - 37

Изложба, посветена на Георги Стойков Раковски / 76 години от края на Втората световна война

Фотогалерия 39

300-годишнината от беатификацията на Ян Непомуци

На корицата: Веселина Гекова. Снимка: Здравка Славова

Снимки на стр. 2: Здравка Славова и архив на Философския факултет на Карловия университет, фотограф – Ондřej Бесперат

Краят на учебната година в БНУ „Възраждане“

Децата от подготовителната група си изработиха коронки с букви

откриха тайните на всички букви и вече са грамотни. Немалка заслуга за успехите на децата имат и техните родители, без чиято помощ и съдействие по време на цялата учебна година ние, учителите, трудно щяхме да се справим. Скъпи родители, благодарим ви! Пожелаваме си през следващата учебна година отново да можем да се събираме в залите на Дома, а не пред компютърните екрани. А сега е време за лято – топло, безгрижно и пълно с приключения. И напълно заслужено. На всички наши ученици желаем весела ваканция и ще ги очакваме с радост през септември!

Д-р Десислава Вилимовска

На 13 юни 2021 г. учениците от БНУ „Възраждане“ в Прага получиха своите удостоверения и успешно завършиха още една учебна година. А тя беше различна и трудна за всички. Заради пандемията от Ковид-19 се наложи част от учебните занятия да се проведат онлайн. Всяка събота или неделя учениците от първи до седми клас, както и децата от предучилищната група сядаха пред екраните на компютрите, за да се срещнат със своите преподаватели. Защото желанието да знаеш и можеш, както и любовта към родното са по-силни от всяка пандемия. Доказаха го и нашите ученици, които показаха отлични резултати в първото по рода си външно оценяване на степента на владение на роден език, организирано от българското Министерство на образованието и науката. Тази година тестът не беше задължителен и въпреки това много от нашите ученици изявиха желание да се включат в него и се справиха блестящо. С много обич и желание децата участваха и в конкурса за мартенички и пролетни рисунки, който училището организира. През последните седмици на учебната година детски гласове и смях отново огласяха Дома на националните малцинства, макар и при строги противоепидемични мерки. Последният учебен ден пък беше малък празник, особено за първокласниците, които

Първокласниците откриха тайните на всички букви и вече са грамотни

И третокласниците получиха книжката „Трите пеперудки“, издадена от сдружение „Възраждане“

Промоция на абсолвентите на Карловия университет

**Д-р Красимира Мархолева защити в Карловия университет
дисертация за чешката общност в САЩ**

Тържествената церемония се проведе в Каролиnum

На 2 юни 2021 г. в аулата на Каролиnum се проведе тържествената церемония по даване на научна степен на абсолвентите на Карловия университет. Промоцията, тържественото връчване на дипломите, може да се смята за кулминацията на процеса на обучение.

Публичният ритуал в аулата на Ректората започна с тържествено шествие начело с абсолвентите, следвани от професори от съответните факултети и ректора под звуците на студентския химн „Gaudeamus igitur“ („Нека да се радваме“).

Церемонията включваше речи на чешки и на латински език от страна

на ректора на Университета проф. д-р Томаш Зима и на представители на професорското тяло. Бяха представени всички абсолвенти, както и темите на защитените от тях дисертации.

Сред абсолвентите беше и нашата сънародничка д-р Красимира Мархолева - дългогодишен член на редакционната колегия на списание „Българи“ и преподавател по история в Българското неделно училище „Възраждане“.

Темата на нейната дисертация е „Между старата и новата родина – интеграция и идентификация на чешката общност в САЩ през втората

половина на 19. в.“ Научен ръководител е етнологката д-р Мириам Моравцова. Защитата на дисертацията на д-р Красимира Мархолева се проведе във Факултета по хуманитарни науки още на 23 юни 2020 г., но поради сложната епидемиологична ситуация в Чехия промоцията беше отлагана няколко пъти.

Самото връчване на дипломите се предшества от полагането на т. нар. обет – всеки абсолвент повтаря „Spondeo ac polliceor“ („Задължавам се и обещавам“), докосвайки символично жезъла на церемониалмайстора. (М.З.)

Темата на моята докторска дисертация е „Mezi starou a novou vlastí – integrace a sebeidentifikace českého společenství ve Spojených státech v druhé polovině XIX století“, защитена във Факултета по хуманитарни изследвания на Карловия университет. Дисертацията е плод на осемгодишна изследователска работа в чешките архиви и библиотеки (в Прага, Бърно, Кутна Хора). Тя проследява процеса на интеграция на чешките имигранти в САЩ през втората половина на 19. в., както и различните механизми, посредством които те се опитват да запазят своята културна и национална идентичност.

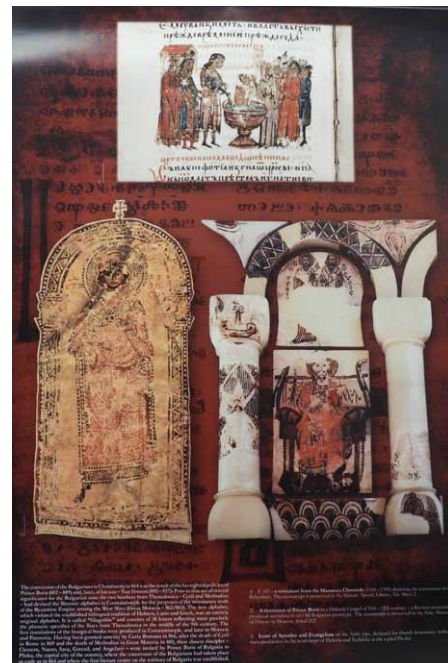
Специално място е отделено на стремежите на чехите в САЩ да възпитат децата си в духа на чешките културни и национални традиции посредством основните от тях и построени с техни средства чешки училища, главно в големите американски градове (Чикаго, Ню Йорк, Кливлънд, Сейнт Луис) и в някои земеделски щати, където живее компактна маса чехи (Тексас, Небраска, Айова, Минесота и др.). В дисертацията е показано и как се променя идентичността на децата на чешките имигранти и процесите на тяхната интеграция в американска среда.

Д-р Красимира Мархолева

Д-р Дана Битнерова, д-р Красимира Мархолева и проф. Ян Рихлик по време на промоцията, 2 юни 2021 г.

Документална фотоизложба „Светлината на буквите“

На 11 май в Българския културен институт в Прага беше открита документалната фотоизложба „Светлината на буквите“. Тя е изготвена от фондация „Елена и Иван Дуйчеви“ съвместно с Държавния културен институт във връзка с отбелязването на годишнината от Великоморавската мисия на светите братя Кирил и Методий – важен етап от утвърждаването на славянската писменост. Автори на изложбата са проф. Аксиния Джурова, проф. Вася Велинова и фотографът Иво Хаджимишев. От 2013 г. досега тя е представена в редица европейски градове, както и в САЩ.

24-те табла включват най-ценните украсени български средновековни ръкописи от периода X-XVIII в. и отразяват духовния принос на България за културата на славянските народи.

Във встъпителното пано се подчертава, че създаването на славянската азбука в средата на IX в. (863 г.) е факт с изключително значение за културната история на цяла Европа и че така славяните получават уникална възможност да съхранят своята идентичност чрез азбука за своя език и превод на основните християнски богослужбени книги.

Разказана е и историята на създаването на глаголицата по молба на моравския княз Ростислав до византийския император Михаил III през 863 г. във Велика Моравия. Двамата солунски братя – Константин Философ и Методий, са не само създатели на първата славянска азбука, но и автори на първите преводи. Заедно със своите ученици те поставят началото на славянската писменост и култура в Моравия и Панония. Подчертава се, че най-важното историческо измерение на тяхното дело е формулирането на идеята за равнопоставеност на славяните с останалите народи и правото им да славят Бога на собствен език. Думите на Константин Философ, изречени във Венеция, са актуални и днес: „И как вие не се срамувате като признавате само три езика и като позволявате всички други народи и племена да бъдат слепи и глухи?“ След смъртта на Константин Философ в Рим през 869 г. брат му Методий, ръкоположен за великоморавски архиепископ, и следовниците му се отправят към Моравия. След смъртта на Методий през 885 г. се стига до изгонването на славянските книжовници от Моравия по време на властването на княз Святополк.

Оцелелите Кирило-Методиеви ученици достигат пределите на Първото българско царство, където са посрещнати с почести от българския княз Борис. По това време (края на 885 г.) България е била християнска държава вече няколко десетилетия. След покръстването на българите през 864/5 г. и особено след окончателното обвързване на страната с Константинопол (откъдето на България е обещана независима, автокефална църква) владетелят е осъзнал острата нужда от писменост и книги на български език, които да неутрализират влиянието на гръцките духовници, поели в ръцете си богослужението и проповедите в българските църкви. Така делото на двамата братя Кирил и Методий, продължено от техните ученици, намира своята истинска дългосрочна реализация не във Великоморавия, за която е замислено, а в България.

Спасените букви и спасените книги намират своята истинска родина в България, откъдето преминават и към останалите славянски народи като свещени образци на литургични славянски книги.

Мария Захариева
(по материали от изложбата)

Открит урок по история за учениците от БНУ „Възраждане“

На 6 юни т. г. учениците от 5., 6. и 7. клас към Българското неделно училище „Възраждане“ в Прага проведоха открит урок по история в галерията на Българския културен институт по случай Деня на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност.

Във връзка с ограниченията, свързани с разпространението на Ковид-19, се наложи откритият урок и посещението на изложбата „Светлината на буквите“ да протекат в началото на юни в БКИ.

Ученици, учители и родители от БНУ „Възраждане“ разгледаха изложбата, посветена на славянската писменост и старобългарската книжнина, и се запознаха с изложените 24 табла, които показват нагледно развитието на старобългарската книжнина в средновековна България и през първите векове на османското владичество. Преподавателката по история д-р Красимира Мархалева говори за значението на делото на двамата Солунски братя за целия славянски свят – чрез създадената от тях азбука те дават възможност на славяните да четат и пишат на своя език, обогатявайки по този начин европейската култура. Тя подчерта, че България има главна заслуга за опазването на славянската писменост в лицето на тогавашния ѝ владетел княз Борис I Михаил. Бълга-

Д-р Красимира Мархалева провежда открит урок по история с ученици от Българско неделно училище „Възраждане“

рия е и първата европейска държава, отворила вратите си за учениците на Кирил и Методий, въвеждайки славянския език като официален и спасявайки го по този начин от унищожение. Това е събитие, с което ние, българите, трябва да се гордеем. Чрез изложбените експонати при състващите имаха възможност да се запознаят с част от книжовното богатство на средновековна България, да видят как са изглеждали книгите през Средновековието, повечето от които са писани на кирилица – втората славянска азбука, създадена от Климент Охридски. Разказвайки за разцвета на българска-

та култура и книжовност през Първата и Втората българска държава и за дейността на българските книжовници, историчката Красимира Мархалева отдели специално внимание на епохата на цар Иван Александър (1331–1371) и на два от най-известните ръкописи от този период – богато украсеното Лондонско четвроевангелие, което от 19. в. се съхранява в Британския музей, и Манасиевата летопис – български превод на византийска средновековна хроника, посветена на събития от световната история.

Подготвената от Красимира Мархалева мултимедийна презентация представи основните културни средища, в които се е развивала и съхранявала българската средновековна култура и книжнина.

Богатият снимков и филмов материал „възкреси“ пред очите на присъстващите средновековните български столици Плиска, Преслав, Охрид и Търново, както и най-големите и красиви български манастири – Рилския, Бачковския, Дряновския, Гложенския, Драгалевския, Троянския, Зографския и др.

Чрез проведения открит урок учениците от БНУ „Възраждане“ имаха възможност да обогатят своите знания за България и за нейното културно и историческо наследство.

Мария Захариева

От Велехрад към Микулчице

Честване на Деня на българската просвета, култура и славянска писменост от българската общност в Чехословакия след Втората световна война

Снимка: архив на Българския клуб в Острава

Членове на Българския културно-просветен клуб в Острава пред паметника на св. св. Кирил и Методий на връх Радхоц

По време на Втората световна война се прекъсва честването на празника на св. св. Кирил и Методий

Нацистката окупация на чешките земи и установяването на Протектората „Бохемия и Моравия“ прекъсва традицията на честване на празника на братята св. св. Кирил и Методий в Чехословакия от българските студенти в Прага и Бърно. През този период студентската организация в Прага „Българска седянка“ не извършва никаква дейност, тъй като част от нейните членове се включват в антихитлеристката съпротива, други продължават следването си в Братислава, а трети се връщат в България.

Поради своята лоялност към нацисткия режим, членовете на съществуващото в Бърно студентско дружество „Св. св. Кирил и Методий“ се радват на толерантно отношение от страна на нацистите и провеждат културна дейност. Няма информация празникът на Солунските братя да е присъствал в културния календар на сдружението по време на Протектората.

Единственият документиран случай за отбелязване

делото на Кирил и Методий е в Братислава, столицата на обявилата през март 1939 г. независимост Словакия. През пролетта на 1941 г. тамошните български студенти, членове на дружество „Раковски“ (основано през декември 1939 г.), организират поредица от сказки. Сред поканените е и словашкият езиковед, славист и университетски професор Ян Станислав (1904–1977), който посвещава дълги години от живота си на изучаване дейността на двамата Солунски братя във Великоморавия. Той изнася сказка за предполагаемия гроб на Методий, който според него се намира в словашкия град Нитра.

Организационен и културен живот на българската общност в Чехословакия през първите две следвоенни десетилетия

След края на Втората световна война политическият и културно-общественият живот в чешките земи се нормализира. Наличието на политически плурализъм през първите три следвоенни години (1945–1947) прави възможно възстановяването на дейността на редица организации и сдружения отпреди войната.

През този период настъпват значителни промени в организационния живот на българската общност в Чехословакия. В стремежа си да установи контрол върху българските общности в чужбина българската държава инициира създаването на Българската културно-просветна организация „Георги Димитров“ (БКПО „Г. Димитров“) през август 1948 г., която през следващите четири десетилетия ръководи живота на живеещите в Чехословакия българи. Организираните културни мероприятия обслужват идеологията на комунистическата власт в България. Няма информация за публично честване на празника на св. св. Кирил и Методий в Прага през втората половина на 40-те и през 50-те години на миналия век, нито за поклонническо шествие до Велехрад. Ръководството на БКПО „Г. Димитров“ се задоволява да отбелязва празника единствено чрез статии в изданията от нея вестник „Димитровско знаме“.

Честване на празника на св. св. Кирил и Методий в Микулчице (1963–1989)

По думите на Емилия Хрушикова, бивш заместник-директор на БКИ-Братислава, през 1963 г. българската общност в Чехословакия за пръв път посещава културно-археологическия ареал Микулчице по случай 1100 години от Великоморавската мисия на двамата Солунски братя. Друга основна причина са резултатите от проведените през 50-те години археологически разкопки на група чешки учени под ръководството на известния тогава археолог Йозеф Поулик. Намерени са основите на множество църкви, включително и на голяма базилика. В нея е открит гроб (No 580), в който е намерена част от епископски жезъл, изработен във византийски стил. Именно тази находка кара археолозите да лансират хипотезата, че това е гробът

на Методий (макар че в гроба не са намерени никакви кости, които да подкрепят това твърдение). Предполага се, че учениците на Методий, прогонени от Великоморавия, вероятно са взели със себе си останките му.

Въпреки тези археологически открития през 70-те години освен *Микулчице* българската общност в Чехословакия посещава *Велехрад* и *Ухерске Храдище*, което също се сочи като предполагаемо място за гроба на Методий.

През 1975 г. българите в Острава организират поклонение до местността *Радхоц* (на чийто връх има паметник на Кирил и Методий), едно от местата в някогашна Великоморавия, където двамата братя са провеждали своята мисионерска дейност. Три години по-късно, през юни, българи от Словакия със съдействието на Славянския комитет организират екскурзия до Рим, където полагат венец на гроба на св. Кирил.

От втората половина на 70-те години Микулчице постепенно се превръща за българската общност в Чехословакия в основно място за честване на Деня на българската просвета, култура и славянската писменост.

Тези посещения се провеждат почти ежегодно и на тях се стичат представители на българската общност и от други държави в Централна Европа. Техен организатор е Българската културно-просветна организация в Бърно.

На 26 май 1979 г. по инициатива на българския клуб в Бърно и със съдействието на българското посолство в Прага е организирано голямо честване на празника на Солунските братя в Микулчице. Броят на присъстващите е около 200 души, главно българи от Прага, Бърно, Острава, Братислава, Будапеща и Виена, български дипломати и представители на Славянския комитет. Специален гост на тържеството е чешкият археолог, академик Йозеф Поулик, ръководител на археологическите разкопки в Микулчице в периода 1954–1975 г. Пред събралото се множество той разказва за историята на културно-археологическия ареал и припомня делото на Кирил и Методий.

За кулминация на честванията на празника на двамата Солунски братя на Микулчице може да се смята 1981 г. Тържеството е част от поредицата културни мероприятия, които българската държава провежда в страната и в чужбина по случай 1300-годишнината от основаването на българската държава. Негови организатори са Славянският комитет, Българското посолство в Прага и българското консулство в Братислава, председателят на Българския културен клуб в Бърно Христо Ковачев.

В рамките на подготовката се обсъжда възможността да се изработи паметник на Кирил и Методий, който да направи живеещият по това време в Словакия български скулптор Емил Венков. Поради финансови причини идеята не се реализира. Решава се да се изработи само бронзова паметна плоча, посветена на двамата Солунски братя.

На 23 май 1981 г. в Микулчице на мястото, където се смята, че е бил погребан Методий, е открита паметната плоча. Тържеството има елитарен характер, то е достъпно за определен кръг хора. Освен акад. Йозеф Поулик, ограничен брой представители на българските културни организации в Чехословакия и някои съседни държави, група български и чехословашки пионерчета, които заста-

Паметната плоча в Микулчице, посветена на Солунските братя, е открита на 23 май 1981 г.
Снимка: Красимира Мархалева

ват на почетна стража край отрупаната с венци паметна плоча, на него участие взимат висши партийни функционери от българска и чехословашка страна, председателят на Славянския комитет Павел Матев, българският посланик в Прага Живко Попов, съветският генерален консул в Бърно, чехословашки представители от Южноморавския край. На тържеството прозвучават българският и чехословашкият химн, изпълнения на български народни танци и на мъжки певчески хор от Пловдив. След откриването на паметната плоча Павел Матев държи реч, в която изтъква значението на делото на Кирил и Методий, което представлява и духовната връзка между двете държави, България и Чехословакия.

Тържеството през 1981 г. има характер на „закрита акция“, затова и до днес много българи в чешките земи не знаят за него. В паметта им е останал споменът от тържеството на следващата година.

През 1982 г. се провежда повторно откриване на бронзовата паметна плоча, този път с участието на българската земляческа общност. И този път в ролята на главен организатор влиза клубът на бърненските българи начело с тогавашния си председател Христо Ковачев. Оттогава честванията на 24 май в културно-археологическия ареал Микулчице стават ежегодна традиция. В тях участие вече взимат и учениците от Българското училище „Георги Димитров“ в Прага.

Дълбоките политически промени след 1989 г. в целия Източен блок, включително и в Чехословакия (от 1993 г.), оказват влияние и върху живота на българската общност там. Новата икономическа ситуация несъмнено слага отпечатък върху нейния културно-обществен живот. Приоритет на българите става икономическото оцеляване в условията на пазарната икономика. Затова културната дейност на българските клубове претърпява значителен застой и минава на заден план. Съвсем закономерно, традицията на кирилometодиевските тържества е прекъсната за цяло десетилетие.

**Д-р Мириам Моравцова
Д-р Красимира Мархалева**

Годишните времена на духа

Лятото в календара на българите винаги е означавало много

Лятото е сезон за съзряване

Всичко започна с едно пътуване между София и Бургас

Общественият транспорт в скъпата ни родина отдавна е в немилост – най-ярко го отбелязваме, когато ни се налага дълъг преход от Чехия чак до... морския бряг. Покрай ковид-ситуацията превозвачите съвсем намалиха броя на курсовете, така че изборът е минимален и... направо невъзможен.

Затова се радваме, че са останали места поне най-отзад в единствения следобеден автобус от столицата до морския град. Решаваме, че ще стискаме зъби и сравнително бързо се разбираме с момичетата, които са заели нашите седалки. Настояваме се и пътуването може да започне.

Компанията наоколо изглежда интересна

Млад мъж от турските села в *Руенския Балкан* (така си им викаме в Бургаско – турските села), две тийнейджърки, които са ходили на кандидатстудентски изпит в София, но се връщат оттам с... пресни татуировки, както и артистична майка, повела двете си деца към *Созопол*.

Добавяме и това, че у нас автобусните превозвачи воюват всячески с времето... с други думи, удължават колкото може курсовете. „Бърз и

удобен“ е реклама, която трудно би им подходила, но засега да заровим томахаваката!

Началото е обнадеждаващо, но малко след като излизаме от София, се дочува невинен детски въпрос: „Мамо, близо ли сме вече?“ За майката остава мисията да обясни, че първите созополски къщи ще се видят на хоризонта (по-скоро зад созополските хълмове) след около минимум шест часа.

После пък, като приближаваме средата на дистанцията, напрежението започва да ескалира. Младежът от Руенско говори по телефона на включен високоговорител, девойките се препират една с друга, а дечурлигата буквално се катерят по главата на майка си. Почивката в Стара Загора е белязана от масово разместване по седалките, навън пък едното момиченце хуква да гони местното коте, което хитро заобикаля колони и пейки, така че хлапето в усилията си да го догони се просва върху асфалта. „*Мръсна котка!*“, крещи и чака майка му да го утеши.

Следващата отсечка от пътуването минава под знака на всеобщия вопъл колко е скучно всичко. Пътуването е скучно, телефоните са скучни, че и разговорите по тях... Естествено, никой от компанията наоколо не е

преоткрил писмеността под формата на книга за четене или някакъв друг такъв предмет от древността.

Най-накрая слизаме изнурени и изтощени в заветния Бургас

В главата ми обаче вече се е задействал механизъм, който ме кара да опитам да дефинирам скуката като такава. Висенето на морския бряг например – направо на плажа, да речем, трудно може да се нарече скука според съвременните разбирания. Същото важи и за стоенето в произволно пространство, в което се сервира кафе или някакви разхладителни напитки.

Скуката всъщност е съвременен феномен

Психологията я определя като неприятно състояние, в което индивидът не проявява достатъчно интерес към дейността, с която е зает. Характерни за скуката са и състояния като *безполезност, неудовлетвореност, липса на интерес, понижена степен на концентрация* и в крайна сметка, *умора и депресия*.

С други думи, скуката може да възникне както в резултат на някакво действие, така и като последствие от *бездействие*. Но тъй като говорим за психологическо състояние, излиза, че скуката е пряк резултат от начина, по който боравим със собствените си емоции, пък и е свързана с това как възприемаме действителността. Оттук и размишлението, че когато човек умее да си поставя цели и да борави с приоритетите си, състоянието на скука ще е по-далеч от него. Пример за това откриваме в начина, по който са подреждали живота си нявгашните (пък и не толкова отдавнашни) българи – в чисто исторически план всичко се променя горе-долу с възникването на промишленото земеделие. Дотогава в нашата предимно земеделска и животновъдска страна най-важното е било да се създаде достатъчно голям резерв от запаси за изхранване на семейството. Естествено, народният календар на старите българи е бил свързан

изключително тясно и с *Божия ход* на нещата, ако можем да го наречем така – с други думи, *природните цикли, енергийните въздействия, астрономичните явления...* просто всичко, което е съставлявало онзи голям и изпълнен с мистика свят, в който са живеели нашите предци. Може да ни се струва – поне от днешна гледна точка, че животът им е бил прекалено труден и отдаден на работата, но именно по-голямата картина на сезони, явления и обичаи доказва, че в техните действия е имало логика, която днес сякаш се е изпарила.

Най-прекрасният пример за всичко това е точно лятото

Ако за съвременния човек драмата е пълна, в случай че през лятото не си осигури почивка, в предишни времена е било точно обратното. Лятото е представлявало връхната точка в материализирането на усилията на общността и индивида. Във всекидневието на българина това е ставало чрез идеята за *плодородието*. Именно плодородието, от една страна, осигурява по-безметежни дни, но от друга, то се явява доказателство, че нявгашният човек стъпва в правилния коловоз, движи живота си във вярната посока. Именно трудът, който полага, му осигурява това. Всъщност една от най-прекрасните български ценности и до днес си остава именно *трудолюбието*. Забележете само колко хубаво трепти думата: ТРУД-О-ЛЮБИ-Е. Защото трудът е от най-градивните дейности в живота на човека

– заедно със създаването на семейство може би, с вярата и почтеността. Старите българи са влагали усилията си в земята, като са знаели, че тя ще даде и отговор на въпроса им дали пътят, който следват, е верният. Лятото е било кулминацията на годишния цикъл – многото труд просто е отварял портите към утрешния ден, превръщал се е в благословията, която да им донесе спокойствие и сигурност.

Именно тази енергия постепенно разрушава епохата ни

И всъщност вече я е обрекла на забравя. Колективната нагласа сега е на практика за точно обратното, все едно протича някаква *деструкция* на света ни. При това има почва за такова твърдение – нали градовете ни са израснали в повечето случаи на места, приютявали нявга селца, и сега по улиците могат да се видят плодни дръвчета. Някои са престарели, други просто саморасляци... Пролетта са чаровни, лятото се наливат със слънце и плодовете им зреят... а наесен се въргалят в краката на минавачите. Веднъж даже по някакъв случай от бургаския зелен отдел на общината ни обясниха, че овошките не се водят при тях като дръвчета – и съответно ги отстраняват, т.е. отсичат. Нещо, което българинът от миналото трудно би проумял.

Всичко тече, всичко се променя...

Със сигурност и нашите нагласи! Въпросът е дали съвременният човек е открил оная съзидателна точка в себе

Безразличие към даровете на природата

си, от която да погледне към живота, към принудителните спирки в него – или пък към моментите, в които е нужно да даде всичко от себе си. Може би, ако бяхме изградили времената си върху опита на прежните поколения, на самите нас щеше да ни е по-лесно. Но сме избрали трудния път... в който едно пътуване може да е неочаквано тежко преमेждие заради скуката, която носи със себе си. Всъщност новата епоха безспорно ни е дарила и предимства. Твърде аристократично е да губим времето, с което изведнъж сме се сдобили. Нашите предци със сигурност биха ни приветствали, ако го посветим на духа, на граденето на невидимата и нематериална енергия. А това е вътрешна потребност, която се възпитава от най-ранна възраст. И май друга тема – също толкова сложна и изискваща отделно внимание. Но е факт едно: **духът трудно би познал скуката**. Онова, което в наше време вече не изработваме с ръцете си, можем да сътворим с думи, с песен – с *изкуство*. Така ще покажем, че наистина крачката между поколенията е нагоре. Към същността.

Красимир Проданов

Снимки: Деница Проданова

Трудолюбието означава висок дух

A photograph of a terraced garden. In the foreground, a low wall covered in dense green ivy runs across the frame. Behind it, a series of stone steps lead up a hill. On either side of the steps are ornate stone balustrades. At the top of the steps, there are several statues: a large one on the left, a smaller one in the middle, and another on the right. The background shows more greenery and a clear blue sky.

Летописи на зелените кралства

„Градината е във вид на квадрат и се държи на сводове, които се опират в подставки от каменни блокове. Подставките са пълни с пръст, така че в тях могат да растат дори дървета. Сводовете образуват стъпаловидни тераси, залети с асфалт и свързани със спирални помпи, които докарват вода от Ефрат. Във вечнозелената градина ромолят водоскоци и лъщят сребърни вази с лалета и анемони. В средата има беседка, облицована с черни, оранжеви, сини, златни и зелени плочици – „Къща на радостта и очарованието“, където в песните на флейтистките и стиховете на поетите се вслушва самата Семирамида, облечена в копринена дреха, обсипана със скъпоценни камъни. Около нея роби от Етиопия, черни като абанос, размахват безшумно ветрила от щраусови пера...”

Текстът е преразказ от книгата „Седемте чудеса на света“ на Воитех Замаровски. Цитирайки различни антични автори, писателят описва легендарните Висящи градини на Семирамида, които и до днес са символ на съвършенство. От библейски времена до днешно време продължава историята на парковете и градините, които – подобно на архитектурата – са отражение на съответните епохи. За кулминация в тяхното развитие се смятат ренесансовите и бароковите паркове – като този на Версай и двореца в Санкт Петербург. Това е времето, когато зелената украса е въпрос на престиж и подсказва социалното и финансовото положение на своя собственик.

От Античността до английския парк

Ренесансовата градина прави революция в градинарството. Докато Средновековието стяга Европа в тесния обръч на схоластиката и възприема живота като строг и мрачен приеман изпит за Рая, Ренесансът обръща поглед към насладите на живота. Отражение на тази нова философия са и градините, създавани към италианските вили. Ренесансовата градина е място за удоволствие, хармонично съчетание на природа и архитектурна украса.

Възкресените идеали на Античността изискват симетрия и изчистени линии. Появява се лека и радваща окото паркова архитектура – скулптури, фонтани, стълбища, балюстради и павилиони. Композицията е строго геометрична, а елементите (открити зали, пещери, волиери и др.) са умело вплетени, така че да доставят наслада за сетивата. Прорязана е от алеи, очертани с вечнозелена растителност, която създава стени, арки и живи перголи.

Барокът е подобен – и коренно различен. И бароксовата градина е родена в Италия. Тя също обича симетрията, но за разлика от ренесансовата семпла елегантност е крещящо пищна. Бароксовият парк е средство

Въртбовската градина е най-красивата барокова градина в Прага
Снимка: Деница Проданова

за демонстрация на власт и финансова мощ. Великолепието се счита за височайша добродетел, вследствие на което архитекти, скулптори и художници са наемани за създаването му. Раждат се зелени царства, ненадминати по своя разкош. В средата на 18. век бароксовият парк е заменен от далеч по-естествената английска пейзажна градина (англий-

ския парк). Причината е в промените в обществото, настъпили в резултат на идеите на Просвещението. Този път новият стил – както е явно и от името му – идва от Англия. Най-общо можем да си го представим като идеализирани късчета природа. Включва обширна водна площ (езеро), морави, хълмчета и естествени горички, изпс-трени с кокетни беседки, среднове-

Летният дворец на кралица Анна и кралската градина
Снимка: Здравка Славова

Фердинанд I Хабсбургски (1526 – 1564) – император на Священната Римска империя, крал на Бохемия и Унгария, крал на Далмация, Хърватия, Славония, Галисия, Лодомерия и ерцхерцог на Австрия
Художник: Ханс Боксбергер

ковни развалини и живописни мостчета. Всичко създадено с цел да ни внуши усещане за пасторална идилия. Английската градина е първообраз на обществените паркове, които се появяват през 19. век и ни заобикалят и днес.

Райските градини

Поглеждайки историческото ядро на Прага, можем да си отговорим на въпроса дали е имало паркове по време на европейското Средновековие: нямало е. В оградените с крепостни стени градове мястото е било твърде малко и твърде скъпо за

Албрехт от Валдщайн (1583 – 1634)
Снимка: Йозеф Яначек

подобно разточителство.

За градини можем да говорим във връзка с манастирите – така наречените райски градини във вътрешността на манастирите. Понякога са били обградени от аркади (ambit), които пазели монасите и поклонниците при дъжд и пек. Имали миниатюрни лехи с цветя и кладенец или басейн, в който монасите развъждали риби. Името на тези кътчета за отдых идва от райската градина, в която са живели Адам и Ева.

Подобна красива градина в Прага има във вътрешността на Страховския манастир, но за съжаление е недостъпна за посетители. Служи за отдых и размисъл на монасите от Ордена на премонстратите. Украшена е със слънчев часовник от 18. век, декориран със светски и библейски мотиви.

В името на любовта

Чешкият ренесанс е кратък, трае около стотина години. В общи линии пристига с първия Хабсбург на чешкия трон – Фердинанд I и приключва с изгубената битка на Bílá Hora през 1620 г. Едно от най-красивите бижута от това време в Прага е *Летният дворец (Královský letohrádek)*, който този пръв Хабсбург издига за любимата си съпруга Анна.

Кой казва, че в кралските семейства няма красиви любовни истории?

Принцеса Анна Ягелонска била красива и мила девойка и всички европейски крале се надпреварвали за ръката ѝ. Бракът ѝ, разбира се, е политически, но Фердинанд се влюбва в нея и животът им е хармоничен, тя се превръща в негова любима, приятелка и съветник. Умира на 43 години, след раждането на 15-ото си дете. Съпругът ѝ я надживява със 17 години, но до края на живота си не поглежда друга жена и на смъртния си одър държи в ръце портрета ѝ, за да я познае на онзи свят и да бъде отново с нея.

С летния дворец, който издига за нея, в Прага нахлува Ренесансът. През 1554 г. в неговата градина разцъфтяват първите в централна Европа лалета. В днешно време най-посещавана е източната част, където се намират дворецът и Пеещият фонтан. По едно или друго време сигурно всеки от нас се е свивал под него, за да чуе ромона на водата, превърнат в песен. Посветен е на гръцкия бог на горите и изворите – Пан.

Ослепителният блясък на Албрехт от Валдщайн

Бароковите паркове в Прага са много. Това е времето на управлението

Валдщайнската градина е втората по големина в Прага
Снимка: Мария Захаријева

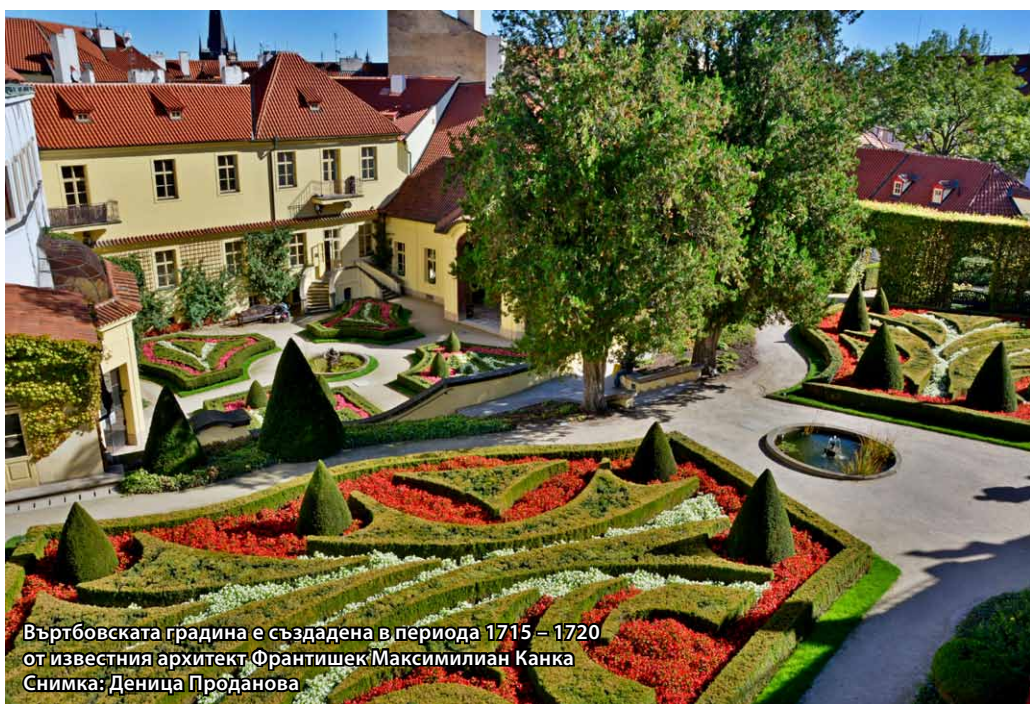
на Хабсбургите, времето на императрица Мария Терезия. В стил барок са например градините под Пражката крепост (Palácové zahrady pod Pražským hradem). Но по въпроса коя е най-известната и най-пищната няма две мнения: това е *Валдщейнската градина*.

Албрехт Вацлав Еусебиус от Валдщейн е благородникът, който може да се мери с императора – и което, най-общо казано, му коства живота. Блестящ военачалник, обигран политик и безскупулен търговец. Сложна и противоречива личност, която е будела най-вече омраза. Известен е хороскопът му, направен лично от Йохан Кеплер, в който големият астроном описва благородника като човек с остър ум, но с ярки асоциални склонности. Когато получава правото да сече собствени монети, слага на тях мотото „Invita-invidia!“ – „Напук на завистта!“ Когато е обвинен в държавна измяна, императорът изпраща депеша с нареждане да бъде арестуван, а ако това не е възможно – да бъде убит. Офицерите дори не правят опит да го арестуват, а направо го съсичат в спалнята му.

Освен всичко споменато, Албрехт от Валдщейн е строител на барокова резиденция, каквато в Прага няма втора. За целта изкупува (или направо конфискува) около 25 къщи, които събаря. Наема именити европейски архитекти, художници и скулптори, които издигат двореца с разточителен размах. Просторната градина е осеяна с фонтани и скулптури с антични мотиви. Величествената, открита към парка зала (Sala terrena) е изписана с антични фрески. Езерото и волиерата за птици са впечатляващи. Изкуствената пещера – така наречената грота, е под формата на стена със странни сталактити и сталагмити, в които при по-внимателно вглеждане можем да открием змии, жаби и чудовища. В днешно време дворецът е седалище на Горната камара на чешкия парламент, а градината е достъпна за посетители. През лятото в нея се организират концерти и изложби.

Бижу за естети и ценители

Няма как да подминем и парка на граф Ян Йозеф Въртба, върховен бургграф на Пражката крепост. Бил рационален мъж и способен ди-

Въртбовската градина е създадена в периода 1715 – 1720 от известния архитект Франтишек Максимилиан Канка
Снимка: Деница Проданова

Граф Ян Йозеф Старши от Въртба (1669 – 1737)
Медна гравюра от Антон Бикхарт

пломат, но освен това притежавал силно естетическо чувство. Може би това е причината да създаде през първата половина на 18. век една от най-красивите барокови градини в италиански стил на север от Алпите – *Въртбовската*. Възлага задачата на такива звучни имена като архитекта Франтишек Канка, скулптора Матиаш Браун и художника Вацлав Райнер. Те вдъхват на градината душа и я даряват с възшебството, което ни омагьосва и днес.

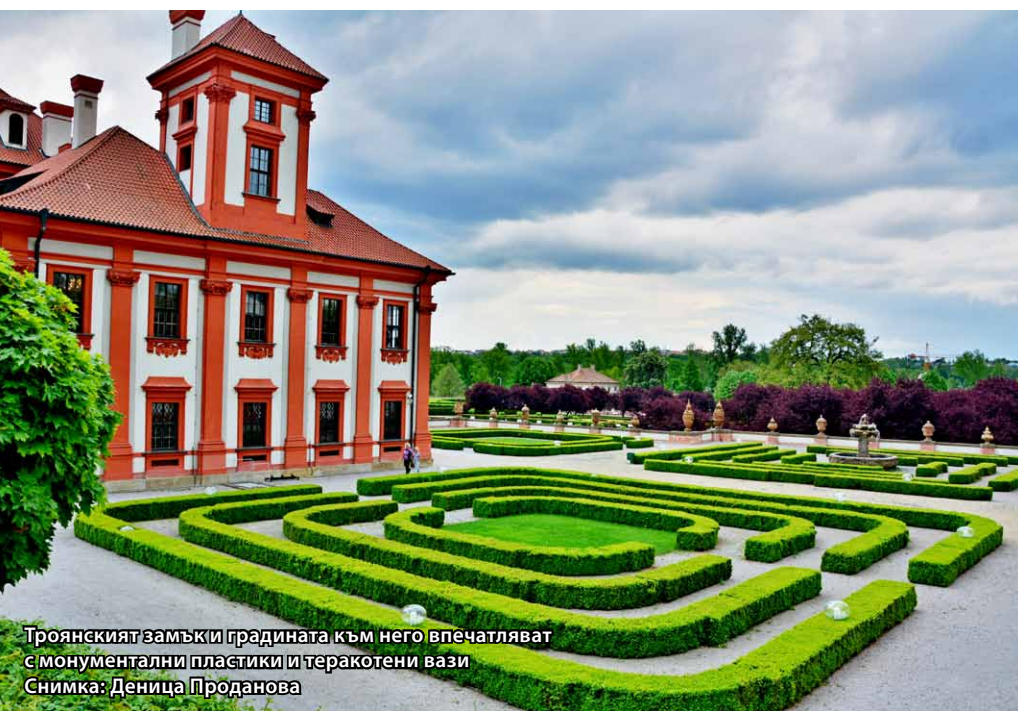
В книгата си „Символите, укрива в пражките градини“ Йозеф Долейши пише за дълбоката символика, кодирана във Въртбовската градина. Така

например четирите нива на градината символизират четирите стихии (огън, въздух, вода и земя). На входа ни посреща скулптурата на Атлас, носещ на рамената си небесния свод. Атлас бил владетел на Атлантида, свидетел на създаването на Космоса и мощен алхимичен символ. На балюстрадата (парапета) край стълбището са поставени скулптурите на върховните богове в римската митология – Юпитер и Юнона. Нимфите, живеещи в морета, океани и реки, символизират преходността и краткостта на живота. Учат ни да се радваме на мига, красотата, еротиката и закачката и да се отдаваме на радостта на сетивата.

Малката sala terrena е украсена с фреска на Райнер, изобразяваща Венера и нейния любим Адонис. Изисканата ѝ интимност е може би причината за многото бракосъчетания, които и днес се състоят в нея.

На ползу роду

В средата на 17. век това място е едно от многото незначителни провинциални имения. Граф Вацлав Войтех от Щернберк решава да го превърне в представителна резиденция, състояща се от замък в стила на италианските вили и френски бароков парк. Украсата е с мотиви от Античността и Троянската война – откъдето идва името *Троянски замък* (Trojský zámek).

Троянският замък и градината към него впечатляват с монументални пластики и теракотени вази
Снимка: Деница Проданова

Уникална за Чехия е украсата от теракотени вази. Всяка е с различна форма и с различни мотиви на релефите. Впечатляващи са и монументалните пластики по двураменното стълбище, изобразяващи битката на Титаните с боговете, годишните времена и континентите. Децата се радват най-много на растителния лабиринт в източната част на парка. През 1918 г. Австро-унгарската империя се разпада и е създадена

Чехословакия. По това време имението е собственост на крупния земевладелец Алоис Свобода. Просветен меценат, той подарява замък и прилежащите площи на държавата, за да служат за образование на младежите. В съответствие с желанието му са създадени зоологическа и ботаническа градини.

Пасторална идилия

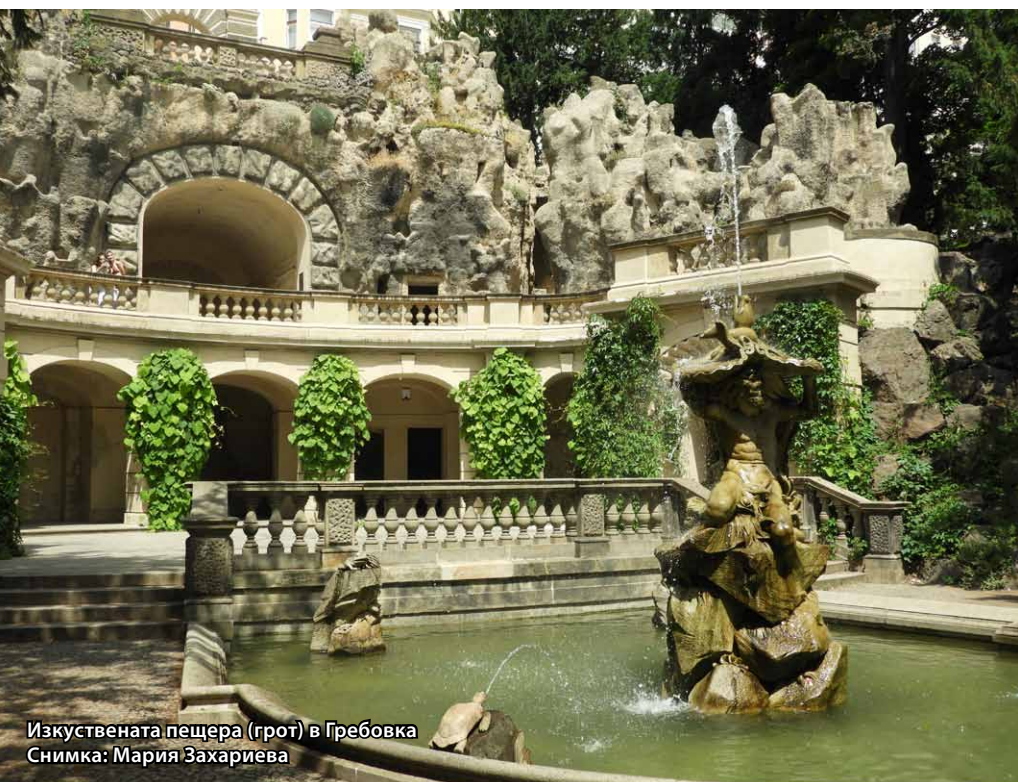
Гребовка е оформена в духа на ан-

глийските паркове и носи името на своя основател, немския бизнесмен и предприемач Мориц Грьобе. Грьобе започва кариерата си в компанията на известните фабриканти Лана. Това е златният век на железопътния транспорт и именно той е в основата на богатството му. А въпросното богатство е достатъчно голямо, за да осъществи мечтата си – издига луксозна вила, заобиколена от просторен парк. Струва му около един милион жълтици, които днес биха се равнявали на единадесет милиона евро, но му осигурява вечна слава.

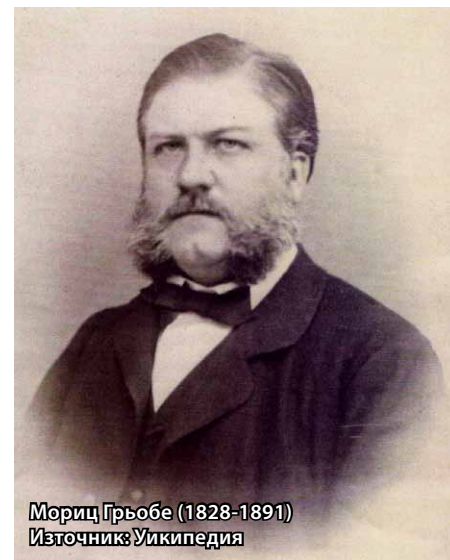
Паркът няма нищо общо с изоставения парцел, който Грьобе купува през 1870 г. Ландшафтната промяна е из основи: изнесени са десетки тонове пръст и пак толкова необходим материал е докаран, променени са и теренът, и растенията, построена е кокетна паркова архитектура, изкуствено езеро и грот, който внася привкус на романтика. Запазени са лозята, основани според легендите от самия Карел IV. По време на гроздобера в парка се организират популярните празненства, предлагащи младо вино.

Гребовка не е единственият английски парк в Прага. Такива са и градината на графовете Кински, Стромовка, парковете на Летна и Вишеhrad. Както и паркът Прухонице, който от 2010 г. е в списъка на ЮНЕСКО. Но излезем ли от Прага, статията наистина ще се превърне в летопис. Все някъде трябва да сложим край.

Ели Мандажиева

Изкуствената пещера (грот) в Гребовка
Снимка: Мария Захариева

Мориц Грьобе (1828-1891)
Източник: Уикипедия

Слънчева храна

Приятелите са второто ни семейство

Често са опората, от която се нуждаем, за да продължим напред. В очите им просто откриваме част от себе си – виждаме се такива, каквито сме били. Истинският приятел ще те изслуша и ще те подкрепи. Можем да му отвърнем със същото – като се зарадваме на онова, което прави. И тук най-важна е невидимата подкрепа, благите мисли. Усещането, че сме едно цяло. Грешка е обаче да търсим приятелите си само когато имаме проблеми. Защото дружбата е истинска, ако споделяме първо хубавите мигове. Те са основа на искрените отношения. И път за светли души, които се превръщат в едно цяло.

Безредието отнема жизнена енергия

Същото важи и за мръсотията, за всичко счупено, с което се сблъскваме покрай себе си.

Много повече заряд има в това да вдигнем нещо захвърлено и да го отнесем до контейнера, отколкото просто да се възмущаваме колко мръсно е покрай нас.

Два пъти повече това важи и у дома ни. Старите вещи са като черна дупка за нашите сили и желание за живот. Престанат ли да ни служат, по-добре да им дадем простора да продължат без нас напред.

Защото редът е и лична хигиена. Начин да събираме сили. А с това и вдъхновение.

Талантите са нашият Божий дар

От нас се иска обаче да ги опазим и развием. Защото са като пламъчето, което ни свързва с нетленното.

А са толкова различни, толкова пъстри... Всеки идва на Земята със свое посвещение. И именно това ни свързва – умението да откриваме дара на другия, да го почитаме.

Понякога съзираме трудно и нашия собствен, но всеки е изпратен с някакъв на Земята... Въпросът е да чуем себе си, да оставим сърцето да проговори. А душата ни повежда в правилната посока. Тогава земно и небесно стават едно. Тогава сме щастливи.

Красимир Проданов

Снимки: Деница Проданова

Накратко

Невиждано досега опустошително торнадо в Югоизточна Чехия (в районите около Ходонин и Бржецлав) отне шест човешки живота и разруши стотици къщи. Най-пострадали са населените места Микулчице, Моравска Нова Вес, Лужице и Хрушки. Скоростта на вятъра на 24 юни е била между 260

и 320 км/час. Областният управител на Южна Моравия Ян Гролих нарече опустошенията „жив ад“, а премиерът Андрей Бабиш - апокалипсис. В засегнатите райони оказват помощ спасителни екипи от цяла Чехия, а също така от Словакия и Австрия. Природната катастрофа породила и голяма вълна на солидарност. Само през първите 24 часа бяха събрани над 100 милиона корони в помощ на жертвите. Но има сведения и за измамници, които се опитват да получат пари, използвайки фалшив QR код.

България получи първа награда в категорията за най-добър видеоклип, популяризиращ туристическа дестинация, на официална церемония в Мадрид през май 2021 г., по време на 41-то издание на международното туристическо изложение в Мадрид – FITUR. Това е едно от най-значимите туристически изложения в света, на което участват най-големите испански и международни туроператори и туристически агенции (Източник: БНР).

Гл. ас. д-р Мария Ивановска е удостоена през май с най-престижното отличие за наука у нас – Голямата награда „Питагор“ за млад учен. Годишната награда се връчва от Министерството на образованието и науката за съществен принос в развитието на науката. Мария Ивановска

проучва в продължение на четири години имунологичната реактивност при остър и хроничен стрес и това е тема на дисертацията ѝ. „Успяхме да изготвим алгоритъм на поведение при остър и хроничен стрес, който намира приложение в изследването не само на тези групи, но и на хора със стрес индуцирани заболявания като тревожни разстройства и депресии“ (БНР).

45-ото Народно събрание на Република България заседава само от 15 април до 12 май 2021 г. Народните представители проведоха 7 пленарни заседания и прие промени, свързани само с Изборния кодекс. Въвежда се 100% машинно гласуване в

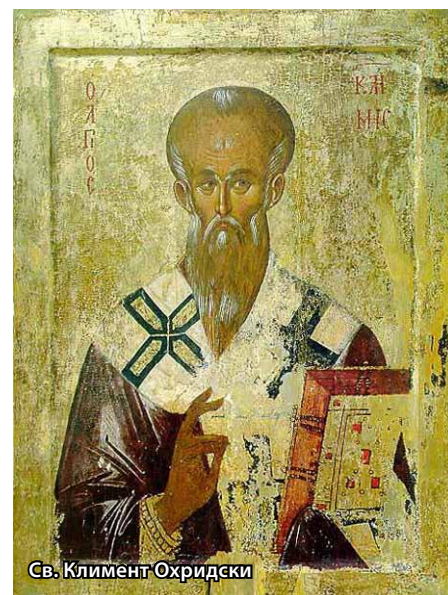

избирателните секции с над 300 души, съставът на Централната избирателна комисия се намалява от 20 на 15 членове, създава се 32-ри многомандатен избирателен район „Чужбина“; отпада ограничението за разкриване на до 35 избирателни секции в държави извън Европейския съюз и др.

България няма да прави отстъпки на Северна Македония по пътя ѝ към Европейския съюз, обяви външният министър Светлан Стоев след среща с европейския комисар по разширяването Оливер Вархейли през май. „За нас от ключово значение остава поддържането на добросъседски отношения и получаване на необходимите гаранции за изпълнение на договора за добросъседство от 2017 г.“, каза министър Стоев. „Това включва изричния отказ на Република

Северна Македония от териториални, малцинствени и исторически претенции към България, промяната на надписи/монументи, насаждащи омраза към България в Република Северна Македония, задействането на процес на реабилитация на жертвите на югославския комунизъм, репресирани заради българското си самосъзнание“, заяви по време на заседание на Съвета „Общи въпроси“ (COV) в Люксембург през юни заместник-министърът на външните работи Румен Александров.

„Кирилицата е създадена от Климент, Наум и Константин Преславски в манастирите около Плиска и Преслав; Климент отива по-късно в Македония от приетата от нас дата; в Македония не е открито един глаголически или кирило-глаголически надпис, същевременно в Североизточна България те са десетки – в Плиска, Преслав, Мурфатлар, Равна, Крепча, Цар Асен и пр., което е сигурна индикация, че тук започва постепенното преминаване от глаголица към кирилица“, твърди проф. дин Георги Атанасов, историк и археолог от Регионален исторически музей Силистра. „Вече пет поколения български историци пишат, че кирилицата е създадена от св. Климент Охридски в Охрид или в близкия регион, което географски е в днешна Република Северна Македония“, пише ученият в свой пост във Фейсбук.

Св. Климент Охридски

„Еден“ - стъклените пластики на Веселина Гекова

На 22 юни 2021 г. в Българския културен институт в Прага беше открита изложбата „Еден“ на младата и талантлива художничка и дизайнер Веселина Гекова. След дълги месеци на стриктни ограничения, наложени от пандемията, пражани имаха възможност да се заредят със светлината, излъчвана от стъклените пластики на Веселина Гекова и от светещите фотографии на фондация „Нашият дом е България“.

Изложбата „Еден“ откри Галина Тодорова – директор на Българския културен институт. Тя подчерта, че светещите фотографии в експозицията са предоставени от фондация „Нашият дом е България“, а стъклените пластики са дело на Веселина Гекова.

Младата художничка, която присъстваше на откриването, сподели, че според нея Прага е най-красивият град на света. „Вие сте истински щастливци, че живеете в този рай. А с тази изложба аз искам да ви представя късче от своя рай. На фотографиите можете да видите различни кътчета от моята родина, осветени чрез специална технология. Самата аз представям културата и традициите ѝ с помощта на бижута и стъклени пластики. Силно вярваща съм и ме вдъхновяват и християнските традиции.

Веселина Гекова обърна внимание на зрителите върху двете светещи пластики от бохемски кристал в центъра на залата, които представят притчата за изгонването на Адам и Ева от рая след отхапването на ябълката. Моментът на изгонването от рая има символично значение – каза тя, показва как, когато един човек пораста, за него раят престава да съществува и той навлиза в реалния живот. Пластиката „Маковете“ пресъздава момента на влюбването и представата за безкрайните червени полета, „зале-

Итка Троянова, Веселина Гекова и Галина Тодорова – директор на БКИ

ти“ от макове; те внушават щастието и радостта от лятото и усещането за свобода.

Трите вази „Робедо“ в бяло, червено и лилаво са вдъхновени от „Магnum“, документ от 14. век, отнасящ се до алхимията и по-специално до направата на философския камък.

Вдъхновени от красивите лавандулови полета на България са трите пластики, обагнени в лилаво, наречени „Плодородие“. Скулптурата „Тавеница“ участва на Международно биенале на стъклото (МБС). Пластиките „Цветя на

злото“ имат награда от Международния панаир на занаятите и изкуствата „Булгарика“ във Варна. Интерес представляват и „Ябълките на раздора“, които ни показват, че без раздор няма как да се роди истината.

В „Бижутерияния аквариум“ на Веселина Гекова бяха представени интересни бижута с елементи от глаголицата.

„Датата на откриването не е случайна – 22 юни е денят на лятното слънцестоене, най-дългият ден в годината. Много интересно се обвързва това с тематиката на моите светещи скулптури и пана от изложбата. Понеже наименованието на изложбата е „Еден“ или на български „е ден“ (да бъде ден, да бъде светлина). Както всичко свети навън и е огряно, така и ние да сме сияйни отвътре и със светлина в сърцето си“, сподели дизайнерката. Светещата атмосфера на експозицията допълват фотографиите, предоставени от фондация „Нашият дом е България“ и компания „Артекс“, отразяващи красотите на българската природа и на българските духовни центрове като Рилския манастир.

Мария Захариева

Снимки: Мария Захариева

Да предадеш живот на мъртвата материя

Веселина Гекова е дизайнер на бижута и на скулптури от стъкло. Завършва Първа испанска гимназия „Мигел де Сервантес“ и „Пластични изкуства“ в Нов български университет (НБУ). В момента е докторант в същия университет. Има вече четири самостоятелни изложби. Творбите ѝ носят послания, свързани с българските корени и християнските традиции. Младата художничка желае изкуството да достига до все повече хора и мечтае да прави инсталации на открито. За нея България е едно късче земен рай.

Веселина Гекова

Веселина, Вие завършвате Испанската гимназия в София. Кога решихте да се занимавате с изобразителни изкуства?

Още от ранна детска възраст обичах да рисувам и да правя скулптури. В Испанската гимназия имаше Клуб на художника, който оглавих още първата година. Когато бях на 13 г., взех участие в международен конкурс по случай Деня на испанския език. Направих символа на Мадрид – мечката с ягодовото дърво в мащаб 1:16. Това беше първата ми пластика. Спечелих конкурса и заминах за Испания. Тогава си дадох сметка, че моят път е да творя с ръце и започнах да ходя на уроци по рисуване. След като завърших Испанската гимназия, кандидатствах в „Лондон Метрополитън“ – университет по изкуствата.

Кой Ви насочи към този университет?

Сама го намерих, но заминах с подкрепата на семейството си. Моите родители са ми помагали винаги. Ние имаме в рода си хора на изкуството. Прабаба ми Пенка Гекова е била навремето известна прима в Италия. После става вокален педагог в София. Аз също имам добри гласови данни. Пеех и в хора на Нов български университет под диригентството на Георги Петков.

В Лондон учих една година и видях, че там Академията не е това, което си представях и че едва ли там ще могат да ме насочат с кое от изобразителните изкуства да се занимавам. Прецених, че на този етап Лондон не е за мен и се върнах в София. Видях, че Нов български университет предлага специалност „Пластични изкуства“, която обхваща всички изобразителни изкуства, и това беше шанс за мен да разбера къде ми е силата. Бях много добра в дигиталната рисунка и в скулптурата.

Вазите „Робедо“

Как стъклото се превърна във Ваш любим материал?

Първо исках да се запиша „Графичен дизайн“ и да работя в дигиталната индустрия. Но се сблъсках със скулптурата и свързаните с нея тактилни усещания. Да предадеш живот на мъртвата материя е уникално изживяване. Записах специалност „Силикатен дизайн“. Всяка година имаме практика в Академията в Светла над Сазавоу или във Валашке Мезиржичи. Това

са градове, в които може да се усвои техниката на правене на скулптури от духан бохемски кристал. Там създадохме много интересни скулптури благодарение на чешките майстори духачи. После дойдох по линията на „Еразъм“ в Чехия и в Университета „Томаш Бата“ в Злин научих техниката за изливане на стъкло. Благодарение на проф. Петър Станицки научих и техниката „тавено стъкло“, което е типично чешка техника, създадена от Станислав Либенски през 60-те години на миналия век. Моят преподавател в София доц. д-р Константин Вълчев е бил негов ученик. В Злин започнах да правя скулптури „тавеници“. Придобих знания за духаното и лятото стъкло.

Животът Ви засега е свързан основно с две държави – България и Чехия, докато Лондон е бил само едногодишна спирка. Какво Ви е дала Чехия в професионално отношение?

Чехия ми е дала изразните средства в ръцете; тук развих и обогатих творчеството си, разбрах коя съм и какво искам да представям пред света. Надявам се да мога да идвам по-често и да разпространявам освен българската култура, и чешката – чрез бохемския кристал, който е превъзходен материал и няма равен по качество. Стъклото е материалът на нашето съвремие.

Един от първите Ви проекти е поставянето на витражи в храм-паметника „Александър Невски“. Но той сякаш Ви свързва и с ювелирното изкуство?

През 2016 г. имам уникалната възможност да участвам в създаването на нови витражи в храм-паметника „Александър Невски“ заедно с други студенти от НБУ. Приех предизвикателството и направих дизайнерски проект на южната страна на храма, който трябваше да бъде одобрен лично от патриарх Неофит. Моят про-

ект представлява разпятието. Благодарение на него усъвършенствах и витражните техники.

А малките парченца цветно стъкло, които останаха, превърнах в колиета със сребро. Оттам тръгна работата ми с бижута, които сега правя с благородни метали и скъпоценни камъни, и всеки мой дизайн се обръща към българските ни корени и традиции. Аз вярвам в Бог и осъзнавам, че Бог ми е дал дарбата, за да мога да изразявам неговата воля на Земята и да творя с материала „стъкло“. Преди това никога не съм мислела, че ще работя със стъкло.

Откога вярвате в Бог?

Може би откакто съм кръстена в Бачковския манастир. Вярата в Бог ми помага много в живота, случват ми се чудеса. Никога не съм допускала, че Бог може да ме напусне и изостави в беда. Винаги ме насочва към най-правилните за мен пътища и ми дава в ръцете това, което е най-вярно, най-истинно; премахва от живота ми лъжата и ненужното.

Наистина голяма част от творбите Ви са свързани с християнството и с българските корени...

Да, ние сме българи. Географското положение, езика и вярата – това са нещата, които ни обединяват и ни правят народ.

Според мен най-безкрайното и неизчерпаемо творчество идва от фолклора. Обожавам българските килими,

„Маковете“

Изложбата „Еден“ гостува в Българския културен институт в Прага от 22 юни до 23 юли 2021 г.

шевици, писменост, тракийските бижута – всичко, което сме давали на света. Бих желала да претворявам древното и традиционно българското в модерно и по-комерсиално изкуство, за да може да достигне до повече хора. Първият ми бранд „Мана“ се състоеше от сребърни бижута, които не бяха концептуални, а просто красиви. В колекцията „Глаголица“ претворявам буквите на глаголицата във вид на сребърни обеци. Другият ми проект е с тракийски елементи и ще включва златни бижута.

Много ми се иска в бъдеще да мога да правя инсталации на открито – в градини, паркове, на публични места.

Колко самостоятелни изложби имате?

Участвала съм в около 50 изложби, но за мен най-важни са самостоятелните ми изложби. За тях се готвя поне година преди това, за да мога да създам всички обекти. Настоящата изложба в БКИ в Прага е четвъртата ми изложба. Мечтаех за нея цели две години. Изложбата се осъществи благодарение на директорката Галина Тодорова и Людмил Веселинов.

Участвате с Ваши творби и в различни благотворителни мероприятия. Какви са те?

Искам да имам позиция в обществото, различна от тази на художник, искам работата ми да допринася за различни каузи. И вярвам, че изкуството понякога е по-силно от политиката и може да разреши доста по-бързо определени социални проблеми. Всяка година организирам събитие, на което

представям своите нови колекции с бижута и нови пластики от кристал. Каня гости, които биха желали да подкрепят някои от моите каузи.

Досега съм организирала три такива събития: за подпомагане на инвитро процедури, за подпомагане на деца, лишени от родителски грижи, и за набиране на средства за подпомагане на болните от Ковид-19. Хората се обединяват около една кауза и така успяваме да помогнем поне малко, но от сърце.

Според Вас кои личности са оказали най-голямо влияние в живота Ви?

Наскоро си направих списък с най-важните хора в моя живот. Естествено, започвам с моите родители, които са ми най-близки. Те са военни с високи чинове, но в семейството ни има и хора на изкуството. На второ място са моите учители от 31. училище и от Испанската гимназия.

Човекът, който много ми помага и ме вдъхновява, е създателят на фондация „Нашият дом е България“ – Пламен Мирянов. Фондацията се занимава с популяризиране на българската култура и творчество, подпомага артисти, художници, музиканти. За мен е голяма чест, че успяхме да осъществим този проект.

Нашата среща с Пламен Мирянов е съдбовна. Вярвам, че Бог ни е срещнал, за да можем да осъществим един по-висш замисъл в негово име. Всичко, което правим, допълва идеята и концепцията за това, че България е едно късче земен рай.

Мария Захариева

Снимки: Здравка Славова

Тринадесети фестивал на българското кино в Чехия

От 22 до 26 април 2021 г. се проведе Тринадесетият фестивал на българското кино, организиран от Българския културен институт в Прага. Заради пандемията за втора поредна година фестивалът беше осъществен онлайн.

В платформата DAFilms зрителите можеха да си закупят билети за пет български филма, като достъпът до всеки от тях беше възможен в рамките на 24 часа. Видеопослания към зрителите в Чехия отправиха Яна Маринова и Александър Сано, Иван Юруков, Ники Илиев, Теодора Дончева, Ирмена Чичикова.

„Завръщане“

Фестивалът беше открит с филма на Ники Илиев „Завръщане“ (2019 г.) –

„Ятаган“

Втората вечер от кинофестивала ни срещна с една история, която на пръв поглед изглежда абсурдна, но кара зрителя да се замисли дали не би могла съвсем лесно да се превърне в реалност. „Ятаган“ (2020 г., реж. Андрей Андонов) показва какво може да се случи в една агенция за борба с тероризма, чиято нова, амбициозна и изключително некомпетентна шефка иска на всяка цена да блесне пред медиите и затова

подчинените ѝ пишат доклади за разбиването на несъществуваща „терористична клетка“. Постепенно ситуацията излиза извън контрол, а недоразуменията, които възникват, са толкова абсурдни, че зрителят не знае да се смее ли, или да се надява, че разказаната история и участниците в нея са изцяло плод на въображението на сценариста. Във филма участват Мариан Вълев, Стефан Денолюбов, Ивайло Драгиев, Васил Василев-Зуека и др. В ролята на амбициозната шефка на агенцията за борба с тероризма пък дебютира Евгения Калканджиева.

„Диви и щастливи“

Актрисата Яна Маринова отново гостува на фестивала на българското кино – този път в ролята на Боряна във филма „Диви и щастливи“ (2019 г.). Успешният екип в лицето на режисьора Мартин Макариев и актьорите Луиза Григорова-Макариев, Яна Маринова, Александър Сано, Калин Врачански, Асен Блатечки и др. показва, че и в България могат да се снимат филми с холивудски блясък. „Диви и щастливи“ е и един от най-скъпоструващите филми, снимани някога у нас. Главните героини – Бо и Мила, неочаквано прекратват

Главните герои от филма „Завръщане“

една история за приятелството, оценяващо през годините, за вината и прошката и най-вече за това да се осмелиш да бъдеш себе си. „Завръщане“ е сниман в Пловдив и атмосферата на града допълва приятното впечатление от филма, в който режисьорският почерк на Ники Илиев е абсолютно разпознаваем. „Завръщане“ бележи голям успех сред българската публика и се превръща в най-гледания филм за 2019 г. Той събира на едно място някои от най-популярните имена от българската сцена – Орлин Павлов, Ники Илиев, Башар Рахал, Александър Кадиев, Дилана Попова и др. Това е и последният филм, в който участва големият български артист Стефан Данаилов.

Кадър от филма „Ятаган“

границата на закона, за да се впуснат в приключението на живота си. Лентата нескрито отправя препратки към „Телма и Луиз“, но действието се развива на фона на българската действителност. Впечатляващите каскади, добрият саундтрак, бързите обороти също допринасят за това „Диви и щастливи“ да е един от най-успешните съвременни български филми с екшън привкус.

„Писма от Антарктида“

Част от Фестивала беше и „Писма от Антарктида“ (2019 г.) на режисьора Станислав Дончев. Филмът разказва историята на малкия Ники и майка му Диана, която се страхува да каже на сина си, че баща му е загинал при автомобилна катастрофа. Ники си мисли, че любимият му татко е на експедиция в Антарктида, а майка му редовно праща писма, имейли и подаръци от името на бащата. Докато един ден детето не научава истината. „Писма от Антарктида“ е филм за болката, но и за обичта и за силата да продължиш, а главните роли са блестящо изпълнени от Ирмена Чичикова и тогава осемгодишния Симеон Ангелов.

Любопитно за филма е, че в него се появява и полярният изследовател проф. Христо Пимпирев в ролята на... себе си, а кадрите от Антарктида са автентични и са снимани от екипа специално за филма.

„Дъвка за балончета“

Фестивалът беше закрит с „Дъвка

Иван Юруков и Теодора Духовникова
в „Дъвка за балончета“

FESTIVAL BULHARSKÝCH FILMŮ

ONLINE NA DAFilms.cz

13-ят фестивал на българското кино се проведе онлайн

за балончета“ (2017) на режисьора Станислав Тодоров-Роги. Във филма, в който основни теми са детството, приятелството и изборът между дълг и мечта, участват Иван Юруков, Теодора Духовникова, Жоржета Николова и др. „Уверена съм, че филмът ще пробуди у вас едно носталгично чувство, приятни детски спомени. Ще искате да разкажете на децата

си какво е било във вашето детство“, сподели Теодора Дончева, която е продуцент на лентата. И разбира се, се оказа права.

Благодарим на организаторите на Фестивала и си пожелаваме много нови хубави български филми, както и пълни кинозални догодина.

Д-р Десислава Вилимовска

На снимачната площадка на „Диви и щастливи“

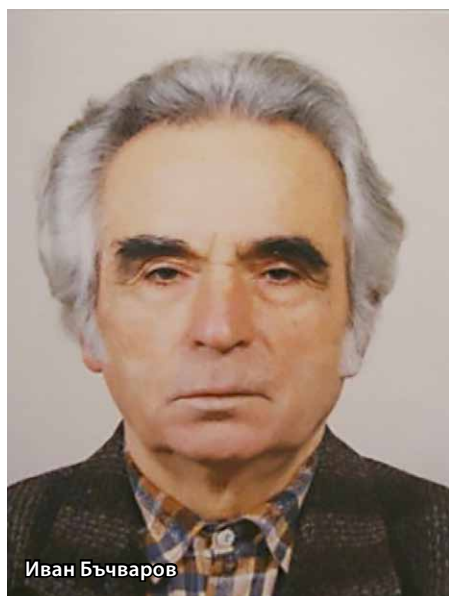
„Златен век“ за поета

Не съм писала досега за баща ми – поета и журналиста Иван Бъчваров от Варна, но днес не мога да се сдържа да не споделя радостта си с вас – поводът е чудесен!

Тази година на Празника на българската азбука, култура и духовност – 24 май, той получи престижната награда „Златен век“ – златен печат на цар Симеон Велики и Грамота за принос в развитието и утвърждаването на българската култура и национална идентичност. Наградата беше връчена от министъра на културата професор Велислав Минеков в Националната галерия (Двореца), в Огледалната зала. Тя е за цялостното поетично творчество на Иван Бъчваров.

Иван Бъчваров е роден през 1933 г. в село (сега град) Опака, Търговищка област. Завършил е Средно педагогическо училище в Силистра и Полувисш библиотечарски институт в София, след което се установява във Варна. Работил е като главен редактор на вестник „Битова култура“. Заместник-председател е на Съюза на свободните писатели в България и председател на варненския филиал на този съюз.

Членува и в Съюза на българските журналисти. Получавал е редица национални литературни награди като най-висока е сегашната. Първата му стихосбирка „Диви цветя“ излиза през 1974 г., следват още стихосбирките „Плаващо море“ – 1992 г., „Нежност от тоя свят“ – 1994 г., „Неизвестни сияния“ – 2001 г., „Идвам от любовта“ – 2003 г., „Нежни светкавици“ – 2004 г., „Иван Бъчваров или следобедът на нежността“ – 2005 г.. Пише и проза.

Иван Бъчваров

„Златен век“ е почетен знак на Министерството на културата, който се присъжда за изключителен принос към българската култура

ДОМ СРЕД ВЪЛНИТЕ

на Георги Алексиев

В море е моят дом,
сред застиналите вероломства
на митовете.

Вълните се разбиват...

И ден,
и нощ
не млъкват барабаните
в потъналите градове.

Морето,
уморено рухва на колене,
следи с очи, потънали във пяна,
как ден и нощ
се люшка моят дом
с отломките на мраморната
Афродита
и търси да открие в себе си
надеждата на Ной.

ПРЕДИ ЗВЕЗДИТЕ ДА ИЗЧЕЗНАТ...

Звездите са оазиси.

Безумно сред искрящите расте-
ния
се втурвам
като хищник
в пустинята на чувствата,
преди звездите да изчезнат,
преди луната да увехне.

Иван Бъчваров

Честито, поздравления! Тази ли е най-голямата награда, която си получавал?

Да, това е най-голямото признание. Другите също са национални, но тази е за цялостно творчество.

Защо избра да живееш във Варна след завършването на Библиотечарския институт?

Обичам водата – като дете плувах в Черни Лом, който минава през Опака, и исках да живея край вода. А каква по-красива и романтична вода от морето...

Каква е ролята на поезията днес? А на твоята поезия?

Ролята на поезията е да създава любов между хората. Също и на моята. **В какво е нейната красота?**

Красотата ѝ зависи от мисълта и метафорите в стихотворението.

От кое се пазиш в поезията?

От елементарните мисли.

Как определяш дали една поетична творба е стойностна?

От дълбочината на мисълта и нейната оригиналност.

Какво откриваш в азиатската поезия? Имаше един период, в който четеше повече азиатски автори...

Азиатските автори се отличават с различно светоусещане. Но от европейската поезия се учи целият свят.

Поезията ти израз ли е на твоите идеали?

ОТСРЕЩА

Отсреща хоризонтът странен странно се люлее.
Трепти като въжето на гергьовска люлка.
Припламва в здрача фарът блед като светулка
над кораба сънлив, безмерен... И пред кея

отдалечава се като пламтяща клада светлината.
И в погледът ми грей лъчът на огнена печал,
че аз в живота мравешки до днес не съм видял
света през синия прозорец на Земята...

ЕСЕННО ЗАТИШИЕ

Така е тъжно твоето лице...
Небето е загърнато във синьо.
И меланхолно махаме с ръце
след сянката на ятото отминало.

Оставаме на края на Земята
като забити край морето ножове.
А можехме да тръгнем към зората,
или със себе си да свършим, Боже!

НОЩНА ФЕЯ

Водата се пилее като сини птици
сред лято от гореща светлина.
С лъчите на златистите къдрици
изгрява на брега една жена.

До късна доба се отдава тя
на сънната стихия във ръцете.
Луната с възлена на вечността
рисува влюбени очи в небето.

РЪКА СРЕЩУ СИРЕНИТЕ

Аз нямам славата на Одисей.
Във пясъка се губи моя път,
но същото сърце кръвта ми грей
под сянката на дебнещата смърт.

И аз се движа към Итака сам
и спъвам се във примки на сирени.
Вържете ме далече нейде там,
където каменна вихрушка стене.

Иван Бъчваров

Поезията ми в основата си е израз на
моята биография, на моя живот.

**Пишеш много за любовта и страда-
нията в нея...**

Да, за различни човешки съдби.

**Някои варненски поети те наричат
свой учител. Как се учи на поезия?**

С примера на моите стихове. Редакти-
рал съм също стихове на други авто-
ри. Да, поетите се раждат поети, но
трябва и труд, за да се развие дарбата.

**Поетите са чувствителни хора, чес-
то непрактични в живота. Магия ли
е това умение – да виждаш света в
образи, да мислиш образно?**

Да не изкараме поетите магьосници
(сmee се). Във всяко изкуство има
магия, тайнственост...

**Какво са за теб ежеседмичните
сборки на варненското дружество
на Съюза на свободните писатели?
Ти се подготвяш с трепет за тях.**

Четем и обсъждаме новите стихове.

Тези събирания са важни за всички –
всеки научава по нещо от другите.

**Какво провокира създаването на
една поетична творба? Мислиш ли
за читателите в този момент?**

Нещо да те развълнува. За никого не
мисля, освен за стиховете.

Стайнбек е казал: „Писателят трябва
да вярва, че това, което прави, е най-
важното нещо на света. Той трябва
да се държи здраво за илюзията,
дори когато знае, че тя не е истина“.

Съгласен съм; ако не мислех, че е
важно, нямаше да го правя.

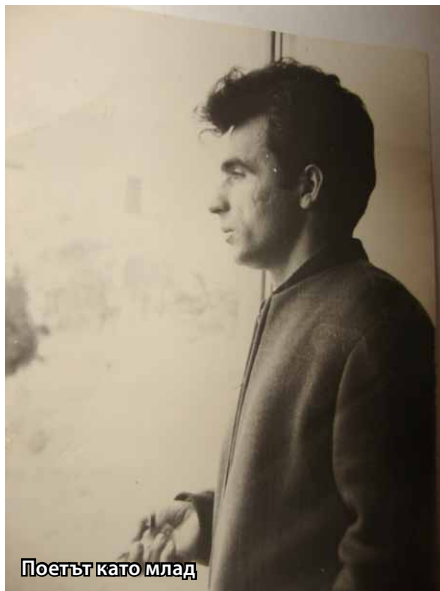
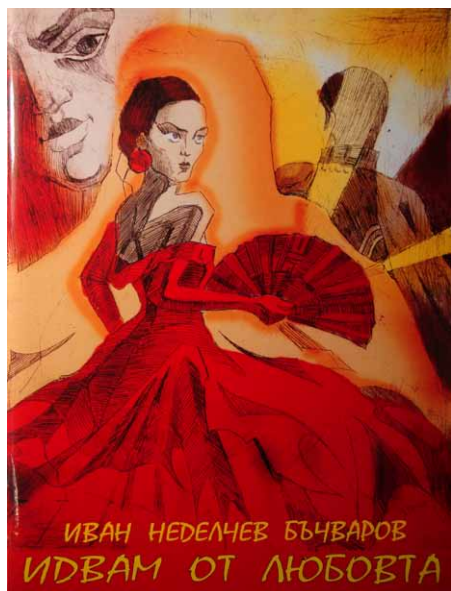
**Често се случва огромният про-
блем от вечерта да бъде решен на
сутринта, след като сънят е порабо-
тил над него. Ти как работиш?**

Вечер, след работа. Редактирам след
няколко дни – чувството се задълбо-
чава, въображението и мисълта също.
Хубаво е да отлежи малко.

**Желая ти здраве и ново творческо
вдъхновение!**

Благодаря. Поздрави на нашите съна-
родници в Чехия.

Наталия Бояджиева

Денят на светите братя Кирил и Методий в БКИ

Снимка: Мария Захаријева

Участниците в конкурса заедно с посланик Йордан Първанов, Галина Тодорова, д-р Ярослав Отченашек, д-р Марцел Черни, д-р Якуб Микулецки, доц. Гинка Бакърджиева, Снежана Таскова, Таниа Янкова

На 3 юни в Българския културен институт в Прага беше тържествено отбелязан Денят на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност. По време на празника бяха отличени участниците в конкурса за млади преводачи и есеисти, организиран от Карловия университет. Сред гостите на събитието бяха представители на Карловия университет и на Чешката академия на науките – д-р Ярослав Отченашек, д-р Марцел Черни, д-р Якуб Микулецки.

Тържеството бе открито с Химна на Кирил и Методий в изпълнение на Таниа Янкова. Директорът на БКИ Галина Тодорова приветства присъстващите. Тя се обърна към

участниците в конкурса с думите:

„Надяваме се, че сред вас са бъдещите преводачи на съвременна българска литература.“

Специални поздравии към наградените отправиха посланик Йордан Първанов, д-р Ярослав Отченашек – ръководител на Катедрата по южнославянски и балканистични изследвания, и доц. д-р Гинка Бакърджиева – инициатор и организатор на конкурса.

Посланик Йордан Първанов подчерта, че „Българската държава отрежда приоритетно място на обучението на български език зад граница. Тя прави всичко възможно да подпомага всячески както развитието на българистиката в Чехия, така и на българските училища тук. Ежегодният литературен конкурс е една много ценна инициатива, която дава възможност на младите хора да дадат воля на своята фантазия на български език.“

Доц. д-р Гинка Бакърджиева чести на присъстващите празника на буквите и на знанието. „В годината на изолацията останахме в едно прекрасно единение със словото. Да се надяваме, че вече настъпва време на рестарт, на ново помъдряло начало. Трябва да сме благодарни на всички, които станаха радатели, съхранители и покровители на българското четмо и писмо – учители, изследователи, преводачи, хора на изкуството. Благодаря на БКИ за гостоприемството и за това, че ни прави съпричастни на изложбата „Светлината на буквите“.

Специално благодаря на Мария Захаријева, която ежегодно публикува на страниците на списание „Българи“ отличените текстове. Чрез нея осъществихме контакт със Захари Карабашлиев, на нея дължим и уреждането на авторските права на разказа му „Кратка история на самолета“.

„На добър час на тази хубава инициатива!“, написа Захари Карабашлиев. „Всички имаме нужда от повече мостове.“

Извънредният и пълномощен посланик на България в Чехия Йордан Първанов връчи наградите на отличените участници в конкурса за млади преводачи и есеисти.

Тържеството завърши с клавири изпълнения на Таниа Янкова.

Тържеството завърши с клавири изпълнения на Таниа Янкова.

Конкурс за млади преводачи и есеисти

За девета поредна година Катедрата по южнославянски и балканистични изследвания към Философския факултет на Карловия университет в партньорство с Българския културен институт в Прага организира конкурс за млади преводачи и есеисти.

Той включваше две секции: *превод от български на чешки език на разказа на Захари Карабашлиев „Кратка история на самолета“ и есе на български език на тема „Моята история със самолет“*. Конкурсът е създаден по инициатива на доц. д-р Гинка Бакърджиева през 2013 г. по случай 1150-годишнината от Великоморавската мисия на светите братя Кирил и Методий. Списание „Българи“ е медиен партньор на събитието от самото му създаване.

Жури в състав: доц. д-р Гинка Бакърджиева – лектор по български език, КЮБИ; д-р Марцел Черни – литературовед, КЮБИ, Славянски институт ЧАН; д-р Якуб Микулецки – литературовед, Славянски институт ЧАН;

Снежана Таскова – преподавател по БЕЛ в БСУ „Д-р П. Берон“; Галина Тодорова – директор на БКИ, присъди следните награди:

I. Превод от български на чешки език на разказа „Кратка история на самолета“ на Захари Карабашлиев: Юлия Сършньова – студентка в магистърска програма „Чешки език и френски език“ (2. курс), Педагогически факултет, Карлов университет – първо място; Милена Рангелова – студентка в бакалавърска програма „История на културата“ (1. курс), Филозофски факултет,

II. Есе на български език на тема „Моята история със самолет“: Милена Рангелова – студентка в бакалавърска програма „История на културата“ (1. курс), Филозофски факултет,

Университет в Пардубице – второ място. Йоханка Маркова – студентка в специалност „Хуманитарно образование“ (3. курс), Факултет за хуманитарни науки, Карлов университет – трето място. Александра Калесова – студентка в специалност „Южнославянски изследвания“, профил „Българистика“

(1. курс), Философски факултет, Карлов университет – трето място. II. Есе на български език на тема „Моята история със самолет“: Катрин Милорчева – ученичка в VI клас на БСУ „Д-р Петър Берон“, Прага – първо място, две втори места за Аксат Мехмедедин и Борис Първанов – ученици в VIII клас

на БСУ „Д-р Петър Берон“, Прага. В настоящия брой ви предлагаме текстовете на класираните се на първо място в двете секции участнички – Юлия Сършньова и Катрин Милорчева.

Мария Захариева

Превод на художествена проза

КРАТКА ИСТОРИЯ НА САМОЛЕТА

Захари Карабашлиев

Турбините под мен фучат, краката ми олекват, асфалтът под крилото се забързва назад и се отдалечава. След него поемат складове и халета в землисти цветове, лъснали на слънцето покриви от ламарина, сграда с надпис „сграда 159“, червени контейнери, паркинг с камиони, „сграда 128“, високи палми, огради с бодлива тел, десетте платна съгъстяващ се трафик на магистралата. За малко в кадъра на люка, докато завиваме, се появяват небостъргачите, ето го и залива, яхтите с прибрани платна, после другия залив, хоризонта на Тихия океан. Отляво остават бреговете на Калифорния, вдясно долу е пустиня и заснежени планински върхове. Издигаме се високо и пилотът дава сигнал, че можем да си разкопчаем коланите.

До мен мъж с очила в тънки златни рамки изважда от кожена чанта папка с надпис „Меморандум“, отваря я и я слага върху съгъваемата масичка. Отдръпвам лакът, за да му направя място, но след миг се усещам и решавам да отстоя позицията си – все пак облегалката е за двама ни и аз не съм вече детето, което отстъпва на възрастните в автобуса. Мъжът сваля очилата си, забърсва ги старателно и ги отпуска върху отворената страница. В едното стъкло различавам деформирана и увеличена думата „време“. Отпускам облегалката назад. Време. Неволно поглеждам към малкия монитор със самолетчето и пунктираната линия, температурата на въздуха и километрите до края на полета. Виждам колко часа местно време е и къде точно сме в небето над пустинята. Чудя се как така тук е 10 сутринта, а 11 часа по-късно самолетът ще кацне в зимен град от другата страна на Земята и там вместо нощ отново ще е сутрин. Къде се губят тези часове? Дори децата знаят, че ако човек се движи достатъчно дълго в една посока, ще се върне отново там, откъдето е тръгнал. А какво се случва с времето?

Някой на задната седалка захърква, някъде напред проплаква дете. Вадя слушалки от джоба на седалката пред себе си, намирам малка дупчица в облегалката и ги включавам. В ушите ми виква италиански тенор. Сменям станцията на самолетното радио, намирам нещо по-спокойно, решил съм да поспя.

Помня, че го докараха през пролетта. Транспортираха го на части и го сглобиха на място за няколко дни. Разположиха го в края на селището, до главното шосе, между лозята за лично ползване и кооперативните кайсиеви градини.

KRÁTKÝ PŘÍBĚH LETADLA

Zachary Karabašliev

Překlad: Julie Sršňová

Turbíny pode mnou hučí, nohy se mi odlehčují, asfalt pod křídlem se zrychluje a oddaluje. Za ním vyrážejí sklady a haly zemitých barev, blýskavé plechové střechy, budova s nápisem „hala 159“, červené kontejnery, parkoviště kamionů, „hala 128“, vysoké palmy, ploty s ostnatým drátem, deset pruhů houstnoucího provozu dálnice. Na chvíli, když zatačíme, se v zorném poli okénka objeví mrakodrapy, tamhle záliv, jachty se složenými plachtami, tamhle další záliv, obzor nad Tichým oceánem. Vlevo zůstávají břehy Kalifornie, vpravo dole je poušť a zasněžené vrcholky hor. Zvedáme se vysoko a pilot dává signál, že si můžeme rozepnout pásy.

Vedle mě muž v brýlích s tenkými zlatými obroučkami vytahuje z kožené brašny složku s nápisem „Memorandum“, otevírá ji a pokládá ji na vyklápecí stůlek. Odtahuji loket, abych mu udělal místo, ale vzápětí se zarazím a rozhoduji se uhlíjit svou pozici – přece jen je opěradlo pro oba a já už nejsem dítě, které pouští v autobuse dospělé sednout. Muž si sundává brýle, pečlivě je otírá a odkládá je na otevřenou stránku. V jednom sklíčku rozeznávám deformované a zvětšené slovo „čas“. Vracím opěrku dozadu. Čas. Mimoděk pohlédnu na malou obrazovku s letadýlkem a přerušovanou čarou, teplotou vzduchu a zbývajících kilometry. Vidím, kolik je hodin místního času a kde přesně jsme na nebi nad pouští. Divím se, jak může být tady 10 hodin ráno a o 11 hodin později letadlo přistane v zimě ve městě na druhé straně Země a tam je místo noci zase ráno. Kde se všechny ty hodiny ztrácí? Dokonce i děti vědí, že pokud se člověk pohybuje dostatečně dlouho jedním směrem, vrátí se zase tam, odkud přišel. Ale co se děje s časem?

Někdo na zadním sedadle zachrápe, někde vepředu zapláká dítě. Vyndávám sluchátka z kapsy na sedadle před sebou, nacházím konektor v opěradle a zapojuji je. Do uší mi zaječí italský tenor. Přeladuji stanici letadlového rádia, najdu něco klidnějšího, rozhoduji se, že si zdřímnu.

Pamatuji si, že ho dovezli v létě. Převevli ho po částech a složili ho na místě za několik dní. Umístili ho na kraj vesnice, k hlavní silnici, mezi vinice pro vlastní potřebu a družstevní meruňkové sady. Mnoho lidí odjinud tehdy mylně předpokládalo, že se na to místo dostal pro svou bezprostřední blízkost letišti ve Varně, ale byli velmi daleko

Много външни хора по това време изпаднаха в заблудата, че той е попаднал на това място заради непосредствената ни близост до летището на град Варна, но бяха твърде далеч от истината. Всички местни обаче знаеха каква е тя – белият самолет дойде в нашето село направо от Съветския съюз. Той бе идея на местното партийно ръководство и бе внесен от далечни земи да превърне образцовото ни селище в уникално. Бяхме избрани да бъдем единственото село в републиката със самолет-сладкарница. И то каква сладкарница!

Помня в първите дни, след като официално го отвори, чакахме с часове на опашки, за да се качим по тесните стълби, да седнем с родителите си на меките седалки и да си поръчаме пасти с кока-кола (някак не подходеше да седнеш в самолет и да пиеш боза), а сервитьорки, облечени като стюардеси, носеха поръчките с усмивка. Вътрешността на самолета беше запазена и автентична, просто седалките бяха обърнати две по две, една срещу друга, между тях бяха разположени ниски стъклени масички и образуваха уютни сепаренца.

Управителят на тази необикновена сладкарница се казваше Стойчо, имаше мустаци и бе облечен като пилот. В началото Стойчо пускаше всяко дете да влиза в пилотската кабина и да побърмчи зад уредите за управление, без обаче да пипа нищо. Понякога се забравяхме, сграбчвахме кормилото и давахме газ, като да се вдигнем във въздуха заедно с цялото село зад себе си и да се присъединим към истинските самолети над летището. Момчета... Приземявах ни с по някой шамар зад врата и ни пращаха обратно да ядем пасти.

В края на тази паметна учебна година, преди да сме излезли във ваканция, ни освободиха от училище, организираха бригади да се изчисти площта около Самолета. Благоустрои я, озелениха я, засяха цветя и красиви борчета, засадиха и група кипариси – високи и стройни като часовои, оформи се малък парк, поддържан от уборки и съботници. С бялата птица в селото дойдоха и някои промени.

На главното шосе, което ни свързваше с град Варна, се появи още една спирка – „Самолета“. Потните шофьори мрънкаха, мрънкаха, докато свикнат с мисълта, че Самолета ще си остане там и пътници ще се качват и слизат на тази спирка, както на всички други.

Същата година цирк „Буш“, който ни развеселяваше всяко лято, опъна шатра не на стадиона, както обикновено, а до Самолета.

Големият селски сбор в края на този август се превърна в едно недоразумение – циганите разгънали сутринта рано сергиите си около Самолета, а стрелбището, въртележките и виенското колело ги разставиха там, където винаги са си били – в центъра. Налагаше се да стреляме за дъвки на едно място, а да крадем индианчета от друго.

Най-голямо влияние обаче Самолета упражни върху местния обществен живот. Голяма част от нас, които навечер излизахме „към центъра“ да се събираме и пушим цигари зад клуба, започнахме да предпочитаме по-изолираната обстановка около Самолета. Новообразуваият се парк привличаше младежта с новите си пейки, с непосредствената си близост до природата (кайсиеви градини и лозя) и с отдалечеността си от районното МРП.

od pravdy. Všichni místní však věděli, jak to je – bílé letadlo přijelo do naší vesnice přímo ze Sovětského svazu. Byl to nápad místního vedení strany a letadlo bylo dovezeno z dalekých zemí, aby změnilo naši vzornou vesničku v jedinečnou. Byli jsme zvoleni jedinou obcí v republice s letadlem-cukrárnou. A jakou cukrárnou!

Pamatuji si, že jsme první dny poté, co ho oficiálně otevřeli, čekali v hodinových frontách, abychom vyšli po úzkých schodech, usadili se s rodiči do měkkých sedadel a objednali si dortíky a kokakolu (nějak se nehodilo sednout si do letadla a pít bozu¹) a servírky, oblečené jako letušky, nosily objednávky s úsměvem. Vnitřek letadla byl zachovaný a autentický, jen sedačky byly obrácené vždy dvě a dvě proti sobě, mezi nimi byly umístěné nízké skleněné stolky a tvořily útulná separé.

Vedoucí této neobvyklé cukrárny se jmenoval Stojčo, měl knírek a byl oblečený jako pilot. Na začátku Stojčo pouštěl každé dítě do kokpitu, aby si zadrnčelo za ovládacím zařízením, jenom nesahat. Někdy jsme se pozapomněli, popadli jsme řídicí páku a přidávali jsme plyn, abychom vzlétli do vzduchu i s celou vesnicí za sebou a připojili se k opravdovým letadlům nad letištěm. Kluci... Jak přistálo letadlo, přistál i nám políček za krk a poslali nás nazpátek jíst dorty.

Na konci tohoto památného školního roku, než nám začaly prázdniny, nám dali ve škole volno a zorganizovali brigády, aby se uklidil plácek okolo Letadla. Zkultivovali ho, zaseli trávu, květiny a okrasné stromky, zasadili i několik cypřišů – vysokých a urostlých jako strážce, a tím se vytvořil malý park, udržovaný úklidem a sobotními brigádami.

S bílou holubicí přišlo do vesnice i několik změn.

Na hlavní silnici, která nás spojovala s Varnou, se objevila ještě jedna zastávka – U letadla. Zpocení řidiči brblali, brblali, než si zvykli na to, že Letadlo zůstane tam a cestující budou nastupovat a vystupovat na této zastávce stejně jako na všech ostatních.

Ve stejný rok cirkus Busch, který nás bavil každé léto, postavil stan ne na stadionu jako obvykle, ale u Letadla. Každoroční vesnická pouť na konci srpna se změnila v nedorozumění – cikáni rozložili vždy brzo ráno stánky okolo Letadla, a střelnice, kolotoče a ruské kolo postavili tam, kde byly obvykle – do centra. Museli jsme si chodit vystřelovat žvýkačky na jedno místo a krást indiánky jina. Největší úlohu však Letadlo sehrálo v místním společenském životě. Velká část z nás, kteří jsme v podvečer chodili „do centra“, abychom se scházeli a kouřili cigarety za klubem, jsme začali radši chodit do osamocенějších prostor kolem Letadla. Nově vytvořený park přitahoval mládež novými lavičkami, bezprostřední blízkostí přírody (meruňkových sadů a vinic) a bezpečnou vzdáleností od oddělení milice. Pro ty, kteří žili v okolí, to byla pořád ta samá zapadlá vesnička s velkými neomítnutými domy a přilehlými kurníky, ale teď už měla jméno – „U Letadla“. Vesničani z této oblasti se postupem času pomalu začali nosit jinak, aby se odlišili od zbytku obce, jako by se za ni styděli. Jejich děti se taky

¹ Sladký nápoj původně z fermentovaného prosa (nyní se používá i pšenice či kukuřice), velmi oblíbený zejména v Bulharsku a na Balkáně.

За тези, които живееха наоколо, това си беше все същата крайна махала с големи неизмазани къщи и курници зад тях, но сега вече си имаше име – „До Самолета“. Селяните от този район с течение на времето лека-полека започнаха да се носят по-различно, да се отдалечават от останалата част на селото като че се срамуваха от него. Техните деца също взеха да се надуват, затова от време на време ядяха бой след часовете. И все пак, с малко завист ги гледахме как се смаяват надолу по баира на групички, нарамили дебелия си чанти, сякаш не си отиваха вкъщи при кокошките, а щяха да летят към някой екзотичен остров.

По това време бащите ни имаха добри работи, майките ни – време за нас, бабите и дядовците ни даваха дребни пари, живеехме на няколко километра от морската столица, в единственото село със самолет-сладкарница. Нашето село посрещаше най-висшите партийни ръководители, дошли в окръга по държавни дела или на лов. Нашето село посрещаше чуждестранни делегации и представители. Не един и не двама държавни глави са вили хоро по напечените плочки на центъра и са отчупвали бели питки с мед.

Но имаше нещо, което тормозеше колективния разсъдък на повечето от местните. То бе една малка обща трагична тайна – неизказана и невидима за външния свят, отлично прикривана от нас. Трагичното бе не в това, че живеехме в село, а че силно искахме то да е град. Имаше всичко необходимо да се превърнем в град – брой жители, комуникации, инфраструктура, народна воля. И всяка година очаквахме от местното ръководство разрешение на този проблем, и той все се отлагаше. Причината за това вечно отлагане бе, че нашето село било отредено да бъде „образцово“ село, а не да се превърне в поредния китен малък град – така били решили отгоре.

Бяхме осъдени да живеем с това решение, във витрината на провинциалния социализъм. И Самолета съвсем втвърди този статут.

На седалката пред мен някой предпазливо зашумява с пакетче чипс. Минава висока стюардеса с бутилка минерална вода. Мъжът отдясно разгръща поредна страница и намества очилата си.

Постепенно центърът на селото започна да се поизмества към Самолета. Той, цъфналите кайсиеви дървета около него и близките лозя се превърнаха в местата, където се случваха всички по-важни събития на моето израстване: първа цигара („Стюардеса“), първа целувка (Севдалина), първо питие („Слънчев бряг“), първото момиче (е, почти де), първата раздяла (рев!)...

С годините Самолета еволюира от детска сладкарница в кафе-бар. Старите стюардеси ги разкараха да продават шолички с шкембе чорба на гишето в закувалнята на центъра, а на тяхно място дойде млада сервитьорка с къса пола и бенка на бузата. Дълги нощи мисълта за красавицата не ме оставяше да спя спокойно, но тя се ожени за Стойчо Пилота. Двамата се превърнаха в лицата на частната инициатива и неофициално започнаха надпреварата с Центъра на селото.

Центъра отвори нов супермаркет.

Самолета започна да продава вносни цигари и шоколад.

заčaly vyťahovat a kvůli tomu čas od času dostaly po škole nakládačku. A taky jsme se na ně dívali trochu závistivě, jak mizí po cestě dolů z kopečku po skupinkách, nesou svoje přeplněné batůžky, jako kdyby se nevracely domů ke slepicím, ale měly letět na nějaký exotický ostrov.

Tehdy naši tatínkové měli dobrou zaměstnání, maminky na nás měly dost času, babičky a dědové nám dávali drobné, žili jsme pár kilometrů od mořské metropole, v jediné vesnici s letadlem-cukrárnou. Naše vesnice vítala nejvyšší představitele strany, kteří přijeli do okresu za státními záležitostmi nebo na lov. Naše vesnice vítala zahraniční delegace a zastupitele. Nejedna hlava státu tancovala choro na nově položené dlažbě v centru a odlamovala si z bílého chleba s medem, jak velí tradice.

Ale bylo tady něco, čím se místní trápili. Bylo to jedno malé tragické tajemství, nevyslovené a pro okolí neviditelné, které jsme dokonale skrývali. Nebylo tragické proto, že jsme žili ve vesnici, ale že jsme hluboce toužili, aby byla město.

Měli jsme všechno potřebné, aby se z nás stalo město – počet obyvatel, komunikace, infrastrukturu, vůli lidu. A každý rok jsme očekávali povolení místní správy, ale pořád se to odkládalo. Příčina toho věčného odkládání byla, že naši vesnici bylo nařízeno být „vzornou“ vesnicí, a ne se stát dalším z malebných malých městeček – takto bylo shora rozhodnuto.

Bylo nám souzeno žít s tímto rozhodnutím, ve výkladní skříni provinčního socialismu. A Letadlo tento statut úplně potvrzovalo.

Na sedadle přede mnou někdo obezřetně šustí pytlíkem brambůrků. Kolem prochází vysoká letuška s lahví minerálky. Muž vpravo otáčí další stranu a posunuje si brýle. Postupně se centrum vesnice začalo posouvat k Letadlu.

To se stejně jako rozkvetlé meruňky okolo něj a nedaleké vinice proměnilo v místa, kde se děly všechny důležitější události mého dospívání:

první cigareta (zn. *Stjuardesa*),
první pusa (Sevdalina),
první pití alkoholu (koňak *Slănčev brjag*),
první holka (no, teda skoro),
první rozchod (nářek!)...

S přibývajícímí lety se Letadlo změnilo z dětské cukrárny v kavárnu. Staré letušky donutili prodávat dršťkovou polévku u pultu jídelny v centru a na jejich místo přišla mladá servírka s minisukní a znamínkem na tváři. Dlouhé noci jsem kvůli té krásce nemohl spát, ale ona se vdala za Stojča Pilota. Oba se stali tvářemi tohohle soukromého podniku a neoficiálně tím vyzvali centrum vesnice na souboj.

Centrum otevřelo novou samoobsluhu.

Letadlo začalo prodávat cigarety a čokoládu z dovozu.

Centrum zrekonstruovalo starou restauraci a najalo muzikanty se zpěvačkou.

Letadlo zůstávalo otevřené do dvou do rána.

Centrum vyměnilo staré sedačky v kině.

Stojčo Pilot odpověděl instalací prvního videopřehrávače v kraji. Efekt byl nepopsatelný! Přestali jsme chodit do kina – kolikrát se můžete podívat na Zorra a Fanfána tulipána?!

Každý se sklenkou koňaku před sebou („Koukejte si objednat, nebo vodprejskněte, tadyto není biják!“), padesáti

Центъра ремонтира стария ресторант и нае оркестър с певица.

Самолета стоеше отворен до два след полунощ.

Центъра смени старите седалки на киното.

Стойчо Пилота отвърна, като инсталира първото видео в окръга. Ефектът бе неописуем! Спряхме да ходим на кино – колко пъти можеш да гледаш „Зоро“ и „Фанфан Лалето“!? С по едно коняче пред себе си („или ш’си поръчвати, или са махайти оттука, туй да ни вий кину“), 50 грама фъстъчки и кутия цигари се вирахме през гъстия тютюнев дим в лоши копия на „Рамбо“ и Брус Лий и се напъвахме да не изтървем дума от бедния превод. Времена!

Един ден Стойчо Пилота го вкараха в затвора за „злоупотреби“. Новият собственик – Валери, беше човек на Комсомола и лайно. По-големите твърдяха, че започнал да пуска порнографски филми тайно в най-късните часове и те уж били гледали. Ние се навъртахме също до късно и се катерехме да надничае вътре, но все без късмет. Аз завърших осми клас, на „малката“ абитуриентска се напих с бадемов аперитив и повръщах дълго под крилото на Самолета, а Валери ме видя и ми изплющя такъв шамар, от тези, дето не се забравят.

Една сутрин селото осъмна с новината, че през нощта някой ограбил Самолета – видеото, телевизора, два кашона цигари, алкохол, шоколади. Скандалът бе сериозен, милицията не откри извършителите.

В онази есен се записах да уча в града, хващах автобус, в който на отиване неизменно слушах „България, дела и документи“, а на връщане – народна музика. В началото често след училище слизах две спирки преди моята, на „Самолета“, за да се видя с този-онзи, но лека-полека и това спря.

Един сивкав ноемврийски ден на връщане от училище, загледан през прозореца на тръскащия „Чавдар“, за пръв път видях Самолета по различен начин. Изоставен, сам и толкова близо до летището, той бе един неподвижен израстък на образцовото ни село, над което кръжаха летящите му побратими.

После влязох в казармата и забравих за Самолета. Когато се върнах за пръв път след две години, го видях олющен, поочукан и доста по-малък, отколкото го бях оставил. Около него се мотаеха някакви непознати хлапетии и дишаха лепило из храсталците. Чу се, че собствениците му започнали да се сменят един след друг.

Дойде и новото време, в което „собственост“ се превърна в относително понятие – нямаше Комсомол да го стопанисва или дава под наем. Започнаха да го обират през месец. Полицията в началото залавяше извършителите и ги затваряше, после ги залавяше, но ги пускаше, после спря да ги залавя, а накрая взе и да не ги търси.

После за няколко години Самолета се постегна, когато командата взе Тошо Военноотчетника. Той го направи обител на кротки алкохолици и основен пункт за продажба на гаражно приготвен алкохол. Тошо Военноотчетника бе винаги гладко избръснат, имаше червени бузи и говореше възпитано, но умря от цироза. Клиентелата му осиротя и се премести под асмата на Веса Кюфтето. Никой не се нае да подкара отново Самолета.

Една нощ – казват – за пореден път разбили вратата му и

грамы бурáků a krabičkou cigaret jsme přes hustý tabákový dým zírali na špatné kopie Ramba a Bruce Leeho a namáhali jsme se, abychom si nenechali ujít ani jedno slovo ze špatného překladu. To byly časy!

Jednoho dne Stojču Pilota zavřeli do vězení za „zpronevěru“. Nový majitel – Valeri – byl svazák a hajzl. Ti starší říkali, že tajně začal pozdě večer pouštět pornofilmy a oni že se prý dívali. My jsme se tam taky poflakovali do pozdních hodin a natahovali jsme se, abychom nakoukli dovnitř, ale vždycky marně. Já jsem dokončil osmou třídu, na „malém“ absolventském plese jsem se opil mandlovým likérem a dlouho jsem zvracel pod křídlem Letadla, ale Valeri mě viděl a vlepil mi takovou facku, na kterou hned tak nezapomenu. Jednou ráno do vesnice dorazila zpráva, že přes noc někdo vykradl Letadlo – video, televizi, dvě přepravky cigaret, alkohol, čokolády. Byl to dost vážný případ, milice pachatele neodhalila.

Ten podzim jsem se přihlásil do školy ve městě, jezdil jsem autobusem a po cestě tam jsem nepřetržitě poslouchal pořad *Bulharsko – události a dokumenty* a po cestě zpátky lidovou hudbu. Nejdřív jsem často po škole vystupoval o dvě stanice dřív, na zastávce U Letadla, abych se viděl s tím a tím, ale i to pomalu přestalo.

Jednoho šedavého listopadového odpoledne po cestě ze školy, zakoukaný z okna rozhrkaného čavdaru,² jsem poprvé viděl Letadlo jinýma očima. Opuštěné, osamocené a přitom tak blízko letiště, bylo nehybným výrůstkem naší vzorné vesnice, nad kterým kroužili jeho létající bratříčci.

Potom jsem šel na vojnu a na Letadlo jsem zapomněl. Když jsem se vrátil po dvou letech, viděl jsem ho oprýskané, otlučené a o dost menší, než jak jsem ho opustil. Okolo něj se potloukali nějaký výrostci a číchali lepidlo za křovím. Prý se majitelé začali měnit jako na běžícím páse.

Přišla i nová doba, kdy se „vlastnictví“ změnilo v relativní pojem – už tu nebyl žádný Svaz komunistické mládeže, který by se o letadlo staral nebo ho pronajímal. Už ho vykrádali co měsíc. Policie na začátku pachatele chytala a zavírala je, potom je chytala, ale pouštěla, pak je přestala chytat, a nakonec už po nich ani nepátrala.

Potom se na několik let Letadlo dalo do kupy, když si ho vzal na starost Tošo Vodvodák. Udělal z něj útočiště pro umírněné alkoholiky a ústředí prodeje podomácku vypáleného alkoholu. Tošo Vodvodák byl vždycky hladce oholen, měl červené tváře a mluvil zdvořile, ale umřel na cirhózu jater. Jeho klientela osiřela a přesunula se na terasu pod vinnou révu Vesí Karbanátka. Nikomu se už nepodařilo v Letadle znovu začít podnikat.

Jednou v noci prý někdo opět rozbil dveře a vzal všechno, co mu přišlo pod ruku. Další den vesničani během pár hodin rozkradli sedačky a stoly, které byly později k povšimnutí u maringotek, bungalovů a chat v okolních vinicích.

Proslychalo se, že se pak z Letadla stalo doupě narkomanů – rozdělávali si uvnitř oheň, hráli se, kdovíco všechno tam dělali. Umím si představit, jak vypadalo v noci – jako vyřezaná halloweenská dýně s plápolajícím plamínkem ve vydlabané dutině, který vytvářel pokřivené lidské stíny. Viděl jsem ho naposled, když jsem přijel na svátky.

² Značka kdysi hojně rozšířených bulharských autobusů

взели каквото намерили. За броени часове на следващия ден селяните изпонакрали седалките и масичките, които после можели да се забележат пред фургони, бунгала и вилички из околните лозя. Чу се, че след това станал свърталище на наркомани – палили огън вътре, топлили се, кой знае какво правили. Мога да видя как е изглеждал нощем – като надупчена за Деня на Все светии тиква с трептяща от пламъците куха вътрешност, с кривящи се човешки силуети.

Видях го за последен път, когато се върнах за празниците. От едрата, бяла, изпъчена снага бе останал малък тъмносив скелет. Всичко, което е можело да влезе в работа, бе изтръгнато от коравите ръце на хората. Селото бе оглозгало до кости изоставената метална птица.

Не след дълго, същата зима, цигани успели за една нощ да го нарежат и извозят до пристанището, където го продали за вторични суровини. Представям си остатъците му, пресовани с други остатъци, натоварени на кораб под чужд флаг, който се отдалечава в мъглите на Черно море.

Някой отзад киха един, два, три пъти. После е тихо. Пипнешком измъквам изпод седалката одеялото и се завивам. В монитора пред мен зеленикаво самолетче лази в Атлантическия океан.

В просъница гледам цифрите на часовника – има още много до края на дългия полет.

Как така часовете се влачат, а времето лети?

Сан Диего, Калифорния, 14.11.2006

Захари Карабашлиев. *Не толкова кратка история на самолета. София: Сиела, 2018*

Z robustního, bílého, hrdě vzpřímeného těla zůstala jen malá, tmavě šedá kostra. Všechno, co se mohlo hodit, bylo vyrváno hrubýma rukama lidí. Vesnice opuštěný kovový ptačí trup ohlodala na kost.

Zanedlouho, ještě tutéž zimu, ho cikáni zvládli za jednu noc rozřezat a odtáhnout do přístavu, kde ho prodali do sběrných surovin. Představuji si jeho ostatky slisované s dalšími ostatky a naložené na loď s cizí vlajkou, která se vzdaluje v mlhách Černého moře.

Někdo vzadu kýhá jednou, dvakrát, třikrát. Potom je ticho. Zašmátrám po dece, vytahuji ji zpod sedačky a zabaluji se do ní. Na obrazovce přede mnou se nazelenalé letadýlko posunuje nad Atlantský oceán.

V polospánku se dívám na číslice na hodinách – do konce dlouhého letu ještě zbývá hodně času.

Jak to, že se hodiny tak vlečou, a čas letí?

San Diego, Kalifornie, 14. 11. 2006

Юлие Сършньова понастоящем завършва магистърската програма по специалност „Чешки и френски език“ в Педагогическия факултет на Карловия университет. Изучава български език като избираема дисциплина към Катедрата по южнославянски и балканистични изследвания на Философския факултет. Преподава чешки език за чужденци. Интересите ѝ са в сферата на чуждоезиковото обучение и на превода.

Юлия Сършньова

Есе

Моята история със самолет

Катрин Милорчева

Моята история ще бъде плод на въображението ми, тъй като никога досега не съм пътувала със самолет. Според моите представи пътуването ще е много приятно и вълнуващо, защото от самолета, за разлика от другите превозни средства, земята се вижда отвисоко, от птичи поглед. Мисля, че гледката ще е по-красива, защото природата ще изглежда чиста – без боклуци и замърсени реки, язовири и морета. Разказвали са ми, че пътуването със самолет е приятно. Всеки път, когато природата се разгърне пред теб отвисоко, се откриват прекрасни гледки, които крият и невероятни загадки. Влизайки в облаците като птиците, никога не знаеш какво ще видиш. Това може да са планини с техните върхове, гори и езера; каньони с техните скали, реки и поточета, зелена растителност, птици и животни,

острови, морета и океани със златни пясъчни ивици. Цялата географска шир, събрана в едно малко пространство от света. Небето те удивява с преливащите си цветове. От самолета можеш да се насладиш на приказни гледки, които преобразяват природата, карайки я да покаже своята красота в целия си блясък. Всеки, който е гледал през малкото прозорче на самолета, знае, че това е много особено, спиращо дъха преживяване. Пътуването със самолет те зарежда с енергия и те впечатлява за дълго време. Когато се докоснеш до облаците и се загледаш, ще видиш, че те приличат на различни животни. Придобиват чудати форми. Аз бих нарекла това преживяване „невероятно приключение в облаците“. Когато си във висините, имаш чувството, че виждаш цялата планета като на длан. Облаците изглеждат като че ли се гонят из небето и на мен ми се приискава да си играя с тях.

Едно разтърсващо магическо усещане... но е време „да се приземя“. Ще бъда щастлива, ако някой ден всичко това стане реалност.

Катрин Милорчева

Катрин Александрова Милорчева е родена в гр. София. Тя е на 12 години и е ученичка в 6. клас на БСУ „Д-р П. Берон“, гр. Прага. Любителите ѝ

учебни предмети са Български език и литература, Изобразително изкуство и Човекът и природата. Катрин се представя отлично на международни литературни конкурси, печели първи места и награди в конкурси за рисунка. През свободното си време обича да чете книги, да рисува и да слуша музика. Обича и разходките сред природата със семейството си.

Чешкият център в София с виртуална изложба на Катержина Шеда

Снимка: Лубомир Стибурек

На 13 април 2021 г. на уебсайта на Чешкия център в София се състоя официалното представяне на изложбата на една от най-значимите чешки художнички – Катержина Шеда. Сайт-специфик инсталацията UNES-CO е първата виртуална изложба, дело на Чешките центрове. Събитието беше обявено във Фейсбук под надслов „Изложба на Катержина Шеда във виртуалното пространство“. Изложбата е замислена като шоурум на международната компания UNES-CO. Работата на компанията е фокусирана върху запазването на автентичността и нормалния начин на живот в градовете, вписани в списъка на световното

културно и природно наследство на ЮНЕСКО.

Основната тема е въздействието на масовия туризъм върху историческия център на чешкия град Чески Крумлов и неговата роля като декор за масовия туризъм. Запазването на нормалния начин на живот е основният елемент в изложбата. Богатият мултимедиен материал от снимки, видеоклипове и коментари спомага за реалното усещане за проблематиката на средата.

Тази изложба не е първото представяне на чешката авторка в българската столица. В началото на 2021 г. в галерия „Васка Емануилова“, филиал

на Софийска градска художествена галерия, беше показана изложбата „Място до прозореца“.

Този художествен проект Катержина Шеда създава специално за квартал **Манастирски ливади – запад**, който е един от презастроените квартали в София. Чрез него художничката насочва вниманието към проблемните зони на обществения живот в Манастирски ливади – оскъдните зелени площи, липсата на приемлива инфраструктура като улици и тротоари, отсъствието на детски градини и обществени сгради.

Катержина Шеда е автор, участвал с проекти по цял свят – от Силиконовата долина в Америка до Чернобил в Украйна, а също така е първата чешкиня със самостоятелна изложба в „Tate Modern“ в Лондон. Проектите ѝ са показвани на „Документа 12“ в Касел, на „Manifesta 7“ в Болцано и на Венецианското биенале. Шеда е участвала в десетки международни пространства и форуми за изкуство. Авторката е носител на наградите „Jindřich Chalupecký“ (Чехия), „Essl“ (Австрия), „Contemporary Art Society Award“ (Великобритания), „Fluxus“ (Германия), „TAKU Production Prize“ (Финландия) и други.

Раиса Андонова-Щурм

Снимките на инсталацията UNES-CO на Катержина Шеда са предоставени от Чешкия център в София

Снимки: Роман Франк

Кюстендил – градът на овощарството

Разположеният в подножието на Осоговската планина балнеолечебен курорт Кюстендил привлича хиляди туристи най-вече с изобилието от минерални извори, мекия климат и красивата природа. Градът е разположен в южната част на Кюстендилското поле, известно още като „овощната градина на България“, тъй като тук виреят почти всички овощни дървета.

Сградата на Община Кюстендил, построена през 1889–1894 г. по проект на Фридрих Грюнангер

Град с древна история

Смята се, че именно минералните извори са причина две от тракийските племена да се заселят по тези места. Затова се приема, че най-старото име на града – Пауталия, има тракийски произход и означава „изворен град“. За пръв път то се среща през 1. век върху монета, сечена в града, на чиято лицева част стои образът на Асклепий, бога на медицината, а на другата е изобразена змия, символизираща лечебните свойства на минералните извори.

След като Балканите стават част от Римската империя, селището се разраства и превръща в благоустроен град с широки и прави улици, площади, дворци, храмове, бани, водопроводи. Градът се сдобива със славата на римски курорт заради лечебните свойства на минералните извори. Тук се лекуват императорите Улпий Траян и Марк Аврелий, членове на императорското семейство и много римски пълководци. Затова Кюстендил е смятан за най-стария минерален курорт на територията на днешните български земи, на „възраст“ повече от 2000 години.

Упадъкът на града започва с нашествията на славяните, прабългарите и аварите през 6. в., когато този край се намира в пределите на Източната

Римска империя (Византия). Смята се, че Кюстендил става част от българската държава около средата на 9. в. и постепенно се превръща във важен административен, военен и епископски център.

През 10.-11. в. градът е вече с ново име – Велбъжд, вероятно кръстен на местен славянски племенен вожд. След смъртта на цар Иван Асен II (1218–1241) Велбъжд и околностите попадат под чужда власт. През 1330 г. тук се разиграва голямо сражение между българи и сърби, завършило с поражение на българската войска и гибелта на тогавашния български владетел Михаил Шишман.

След разпадането на сръбската държава в средата на 14. в. Велбъжд става столица на обширно княжество начело с братята Константин и Йоан Драгаш. През 70-те години на 14. в. техните владения стават васални на турския султан Мурад I, а през първата половина на 15. в. са завладени от Османската империя.

Приблизително по това време градът вече започва да се нарича Кюстендил. Според някои изследователи името се свързва с княз Константин Драгаш. Турският писател Евлия Челеби (17. в.) твърди, че името произхожда от думата „кюстен“, която в превод на български означава „баня“. Затова лозовите

насаждения в близост до Кюстендил се наричат „бански лозя“, реката, преминаваща през града – „Банска“, а населението – „банчани“.

Топлите и лечебни минерални извори, плодородието и красотата на местната котловина привличат голям брой турски заселници от Мала Азия. Упадъкът на Кюстендил през 16. и първата половина на 17. в. се дължи на двете чумни епидемии и земетресения. Въпреки тези сътресения градът е възстановен, обявен е за административен център и придобива ориенталски облик – с тесни, криви калдъръмени улици, с ниски къщи, джамии, бани, керван-сарай.

Твърди се, че едва през 18. в. в покрайнините на града се появяват първите български къщи, чийто брой в навечерието на Освобождението достига 520, с около 3600 души българско население. В града възникват редица занаятчийски работилници. Кюстендилци участват в борбите за освобождение от османско владичество. През 19. в. тук бродят дружините на легендарните хайдути Ильо войвода и Румена войвода. Сподвижникът на Васил Левски – Тодор Пеев от Етрополе, който през 1868–1871 г. работи в града като учител, полага основите на местния революционен комитет. По време на Руско-турската освободителна война (1877–1878) Кюстендил е освободен на 30 януари 1878 г. от руските войски и отряда на Ильо войвода. След Освобождението настъпва промяна в етническия състав на населението – голяма част от турците се изселват и в обезлюдените къщи се настаняват българи, част от които преселници от Македония, която остава в Османската империя. След 1878 г. архитектурният облик на Кюстендил се променя значително – той се разраства значително по площ, изградени са редица административни и жилищни сгради, училища, нови квартали, площади, красив мост с железни парапети, бани (на мястото на турските хамами), военен клуб,

Джамията Ахмед бей

кино. В края на 19. и началото на 20. в. западат редица занаяти и се появяват първите фабрики. Важно значение за стопанското развитие на града има построената жп линия София-Перник-Кюстендил-Гюешево през 1910 г.

Историческо и културно наследство

В Кюстендил има запазени множество паметници от различните исторически епохи, които „разказват“ за неговата древна и богата история. Най-старият паметник на града е изградената през 2.-3. в. балнеолечебница „Асклепион“ на площ повече от 3000 кв. м, чиито останки днес могат да се видят в централната част на града, точно до джамията „Ахмед бей“. Тя е втора по големина на Балканския полуостров (след тази в Пелопонес). Част от помещенията ѝ са били снабдени с отоплителна инсталация. Освен за хигиенни нужди и лечение, римските терми са били и място за социален контакт. При проучванията на Асклепиона са разкрити фрагменти от красиви мозайки, корнизи, мраморни и гранитни плочки, статуи на богове, монети, изобразяващи балнеолечебницата, накити и тоалетни принадлежности.

Хълмът Хисарлъка, разположен в подножието на Осоговската планина, е известен още като „Свещения хълм“. Първоначално на него е имало тракийска крепост, храмове

от времето на Римската империя. Тук се намират останките на едноименната късноантична и средновековна крепост (4.-5. в.). Тя е съществувала по време на средновековната българска държава и е разрушена от османците през 15. в.

Сред най-интересните църковни паметници от времето на Средновековието е християнският храм „**Св. Георги**“, разположен в югозападната част на града. Смята се, че е построен през 12.-13. в. Предполага се, че в църквата се намира гробът на българския цар Михаил Шишман. От епохата на късното Средновековие (14.-15. в.) се е запазила и отбратителната кула, известна с името

„**Пиргова кула**“, която се намира в центъра на града, близо до римските бани. Тя е с квадратна форма, състои се от приземие и три етажа. Най-добре запазените културни паметници от епохата на османското владичество са джамииите „**Ахмед бей**“ и „**Мехмед II Фатих**“, построени през 16. в. Те се намират в централната част на града и след 1944 г. са превърнати в музеи. Според едно предание джамията „Ахмед бей“ е издигната върху развалините на средновековната българска църква „Св. Неделя“. Входът представлява просторна тераса с четири антични мраморни колони. В днешно време там се намира археологическият отдел на Историческия музей на града. Джамията „Мехмед II Фатих“ също има внушителни размери и впечатлява с високото си 30 м минаре.

По време на османското владичество турците построяват 9 бани, три от които са се запазили – „**Чифте баня**“, „**Дервиш баня**“ и „**Алай баня**“. След Освобождението те са преобразувани в модерни сгради. На мястото на старата „**Чифте баня**“ се издига централната градска баня, построена през 1911 г. Тя е интересна с красивия си покрив, който се състои от няколко широки купола. Западната и северо-западната страна на банята гледа към красив парк с фонтан, известен сред по-възрастните кюстендилци като „**Банската градина**“.

Най-внушителните християнски църковни паметници от времето на Българското възрождане са **Митрополитската църква „Успение Бого-**

Чифте баня

родично“ и църквата „Св. Мина“.

Митрополитската църква се намира близо до централния площад. Построена е през 1816 г. на мястото на средновековната църква „Св. Никола“. В изграждането ѝ участват мъже и жени от всяка махала, като строителните работи се извършват нощем, тайно от турците.

Църковният комплекс **„Св. Мина“** се състои от две църкви и една камбанария. По-старата църква е от 1859 г. През 30-те години на миналия век непосредствено до нея е изграден далеч по-внушителният като размери и архитектура храм „Св. Мина“, който много прилича на столичната катедрала „Св. Александър Невски“. Впечатляващ архитектурен паметник от епохата на Възраждането е **Емфиеджиевата къща**. Намира се в някогашната кюстендилска махала „Лозенец“, където са живеели заможните българи. Построена е през 1874 г. от богатия занаятчия Христо Лазов Казанджията. В началото на 1878 г. той я предоставя за щаб на руските войски. По-късно къщата е купена от зет му Никола Емфиеджиев и оттогава носи неговото име. Богато украсеният интериор на къщата в бароков стил и с виенска мебелировка показва нагледно как са живеели по-богатите българи в края на 19. в.

Къщата на дядо Ильо Войвода също е впечатляващ архитектурен паметник от епохата на Възраждането. Построена е през 70-те години на 19. в. и в нея известният хайдутин живее от Освобождението до смъртта си през 1898 г. През 1978 г. къщата е реставрирана и превърната в музей, където са изложени стари оръжия, военни карти, медали и ордени, документи, хайдушкото облекло на дядо Ильо. В непосредствена близост до къщата се издига негов паметник.

Сегашната **сграда на Общинския съвет и Кметството** е издигната през 80-те и 90-те години на 19. в. от български и италиански майстори. До 1915 г. е била използвана от местното педагогическо училище. По време на Първата световна война тук се помещава Щабът на българската армия. През 1930 г. сградата е дадена на Министерството на правосъдието, а от 1960 г. служи за административни цели. Сградата впечатлява с красивата си архитектура и добре оформения

и поддържан парк пред нея.

Железният мост, свързващ жп гарата с централния площад на Кюстендил, също е част от следосвобожденската архитектура. Построен е през 1909 г. по проект на архитект Рудолф Фишер. В четирите крайни части на моста са поставени бели скулптури на жени в различни пози, символизиращи славата на града на известен балнеолечебен и овощарски център.

Художествената галерия „Владимир Димитров-Майстора“

Тя е една от най-впечатляващите сгради, построени през втората половина на миналия век. В нея се съхраняват произведения на редица български художници, родени в Кюстендил, сред които Владимир Димитров-Майстора, Стоян Венев, Кирил Цонев, Николай Дюлгеров и др.

Кюстендил е родно място на българския държавник **Димитър Пешев**, който има голяма заслуга за спасяването на българските евреи. Неговата къща е издигната по проект на община Кюстендил и израелското посолство, финансиран от Съюза на българските евреи в Израел. Намира се близо до центъра на града и е превърната в музей.

Минералните води

Най-голямото богатство на града е топлата **минерална вода**. Стара легенда разказва, че в далечни времена през една нощ в подножието на Хисарлъка водата избликнала в стотици водоскоци и заплашвала да залее селището. Появила се добра фея във вид на красива царска дъщеря, която разкъсала копринената си рокля, запушила опасните водоскоци и спасила селището и жителите. Първите проучвания на минералните води на селището започват да се правят непосредствено след Освобождението и се създават предпоставки за развитие на селището като курорт. Първите курортисти от България и чужбина посещават кюстендилските минерални бани през 20-те и 30-те години на миналия век.

Кюстендилски празници

Многовековната и богата история на града и славата на Кюстендилския край като „овощната градина на България“ намират отражение в редица

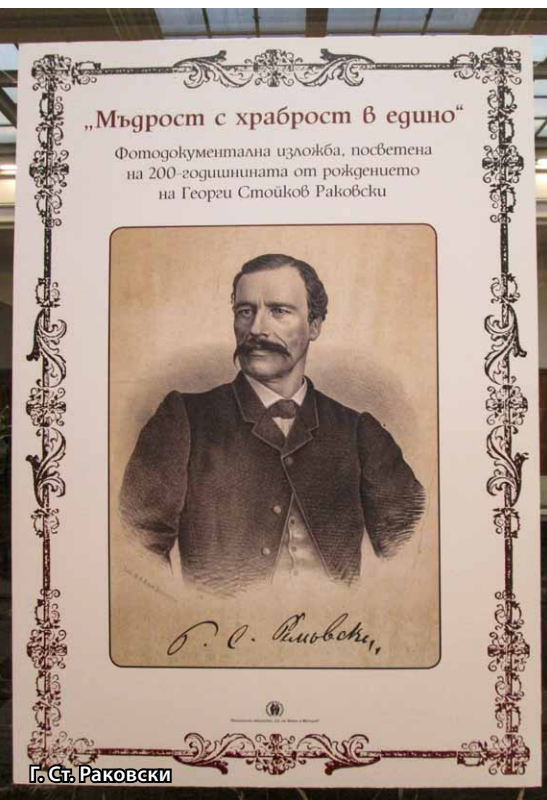

Църквата „Св. Мина“

пролетни и летни празници, които ежегодно се провеждат тук. Празникът **„Кюстендилска пролет“** се провежда в деня на пролетното равноденствие (21 март). На него се избира най-хубавото момиче заедно с две подгласнички. Те символизират нежната стъпка, с която приближава пролетта, младостта и надеждата, подобно на трите нимфи – Харитите (богините на плодородието), изобразени на античните оброчни плочки, намерени на Хисарлъка. През юни се провежда **„Празник на черешата“**. Традицията води началото си от далечната 1896 г., когато за пръв път е организирана национална овощарска изложба. Освен разнообразни сортове череши, на празника се показват произведения на изкуството, посветени на черешата – кукли, бижута, пластика. Паралелно с това се провежда и фолклорният празник „Черешчица род родила“, който включва изпълнения на танцови и певчески състави. На „Успение Богородично“, 15 август, се отбелязва празникът **„Панагия“ – Въздигане на хляба**. Ритуалът включва разчупване на хляб около църкви и манастири и отразява българската православна традиция.

Д-р Красимира Мархалева,
по материали от НБКМ

Изложба, посветена на 200-годишнината от рождението на Георги Стойков Раковски (1821–1867)

На 14 април в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ беше открита изложба по случай 200 години от рождението на българския революционер, журналист и просветител Георги Стойков Раковски. На събитието присъства и вицепрезидентът на Република България г-жа Илияна Йотова.

Тържеството беше открито от заместник-директорката на библиотеката д-р Ваня Аврамова, която отбеляза, че във връзка с изложбата библиотеката е издала в електронен формат джобното тефтерче на Раковски. Д-р Аврамова напомни на присъстващите, че трябва не само да не забравяме идеите на големия български революционер, но и да се учим от тях. В своето съдържателно изказване г-жа Илияна Йотова подчерта, че Г. Ст. Раковски отдавна е заел своето заслужено място в пантеона на българските будители и национални герои и е част от „епопеята на незабравимите българи“. Тя посочи, че неговото дело трябва да се оценява

многопосочно, тъй като той въплъщава в себе си няколко образа – на дипломат, държавник, революционер, публицист, просветител, полиглот. Г. Раковски е уникален с няколко неща, продължи тя – написва началата на българската държавност още преди възстановяването на българската държава и създаването на модерните български институции; прозира огромното значение на образованието за бъдещето на българския народ. Със своята дейност по време на краткия си, но богат и динамичен живот, посветен на България, той пише част от българската история и самият той представлява значителна страница от нашето възрожденско минало, завърши Илияна Йотова своето емоционално изказване. Д-р Росен Иванов, главен архивист в Народната библиотека, представи самата изложба, която показва документи от богатата архивна колекция на библиотеката. За техния подбор и подредба голяма заслугата имат неговите колеги от Българския исто-

рически архив и отдел „Старопечатни издания и ръкописи“. Изложбата включва две основни експозиции, разположени в главното фойе и коридорите на библиотеката – „Мъдрост с храброст в едно“, представяща оригинални документи и старопечатни издания, и „Галерия на достойнството“, показваща репродукции на документи, свързани с живота и дейността на Г. Ст. Раковски.

Д-р Красимира Мархولةва

76-годишнината от края на Втората световна война в Европа и от Пражкото въстание

Денят на капитулацията на нацистка Германия през 1945 г. е национален празник в Чехия. За втора поредна година обаче тържествената церемония беше ограничена заради епидемията от Ковид-19 и се проведе без традиционното масово участие на цивилни граждани. Кметството в Прага изготви интерактивна карта, с помощта на която гражданите можеха да отдадат почит на загиналите и да запалят виртуална свещ.

На 8 май венци пред паметника на Незнайния воин на хълма Витков в Прага положиха президентът на Чешката република Милош Земан и видни чешки политици. Политици, военни, представители на граждански сдружения, военни, ветерани от войната почетоха паметта на загиналите пред Чешкото радио.

Мемориалът на падналите за свободата на Прага през май 1945 г. българи в Олшанските гробища

Пред паметника на падналите за свободата на Прага българи

На 8 май във военния ареал на Олшанските гробища също се проведе традиционната церемония по поднасяне на венци и цветя. Заради рестрикциите тя протече без военна музика. Пред паметника на падналите за свободата на Прага българи венци поднесе лично председателят на Сената Милош Вистърчил и представители на Министерството на отбраната на Чешката република и на Генералния щаб на Армията на ЧР. Тази година премиерът Андрей Бабиш, който беше на среща на Европейския съвет в Португалия, почете паметта на загиналите през Втората световна война във военния ареал на Олшанските гробища в късните следобедни часове на 8 май. Той поднесе венец и склони глава и пред мемориала на падналите за свободата на Прага българи. На 7 май венец

поднесе и българският посланик в Прага Йордан Първанов. В Деня на капитулацията на нацистка Германия цветя пред мемориала и пред паметните плочи на 25-мата български граждани на Олшанските гробища бяха поднесени и от членове на гражданско сдружение „Възраж-

дане“.

Във военния ареал на Олшанските гробища на паметните плочи са изписани имената на:

Аврам Добрев Герджиков, Велико Ангелов Дочев, Георги Георгиев Боцев, Георги Петров Черкезов, Гриню Игнатов Николов, Димитър Георгиев Караиванов, Драган Недев Ковачев, Иван Николов Ангелов, Илия Климентов Попов, Илия Любенов Танев, Костадин Атанасов Петров, Костадин Димитров Акиванов, Крум Дамянов Леонов, инж. Къньо Петров Кънев, д-р Любен Пантелеев Дорчев, Марин Вангелов Димитров, Мария Георгиева Караиванова, Нако Боцев Наков, Никола Киров Чеснаров, Петър Кръстев Петров, Стоян Николов Суwandжиев, Стоян Радев Ангелов, Трифон Трифонов Иванов-Терентиев, Христо Йорданов Недев, Алетмия Хохолев.

Тленните останки на още трима българи – Илия Любенов, Илия Пугачев и Марин Ангелов, са погребани в общ гроб в Хухленската гора в Прага с още 22 души, убити от нацистите. Поклон пред паметта на загиналите!

Мария Захариева

Председателят на Сената на Чешката република Милош Вистърчил пред паметника на загиналите българи, 8 май 2021 г.

Снимки: Мария Захариева

Абонамент

Интересува ли ви животът на българите в Чехия, България и в целия свят?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Kč. Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението **2201279334/2010** или по пощата на адрес: Vazraždane, Vocelova 3, 120 00 Praha 2.

Обадете ни се на GSM 777 196 322 или ни пишете на e-mail bulgari@atlas.cz

За контакти:

Vazraždane

Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2

Тел.: +420 777 196 322

bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Facebook: Bulgari Vazraždane

Българи брой 2/2021

Издател:

Гражданско сдружение „Възраждане“, „Воцелова“ 3, 120 00 Прага 2

Адрес на редакцията:

Vocelova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

ISSN 2336-8365

Главен редактор:

Мария Захаријева

Редакционен екип:

д-р Красимира Мархалева, Красимир Проданов

Коректор: д-р Десислава Вилимовска

Сътрудници:

Снежана Таскова, Пламен Тотев, Даниела Горчева, Минка Атанасова, Раиса Андонова-Шурм, Златна Костова, Здравка Славова, Деница Проданова, д-р Десислава Вилимовска, Петя Константинова, Сирма Зидаро-Коунова, Наталия Бояджиева, Васил Самоковлиев, Ели Мандажиева

Дизайн: Владислав Цонев

Година 20, брой 2/2021

e-mail: bulgari@atlas.cz
www.bulgari.eu

Печат: TISKAP s.r.o.

Цена: 30 крони

Годишен абонамент: 180 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопиран или друг начин, както и въвеждани в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazraždane

Позицията на редакцията може да не съвпада с мнението на авторите на публикуваните материали. Авторите отговарят за авторството на своите текстове.

Bulgari

Periodikum bulharske menšiny v České republice

Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Bulgari 2/2021

Adresa redakce a tel. spojení:

Vocelova 3, 120 00 Praha 2

221 419 838, 777 196 322

bulgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Ročník XX

Periodicita: 6

Náklad: 600 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 2/2021

Evidenční číslo: MK ČR 13282

ISSN 2336-8365

**Vydavatel: Vazraždane, Vocelova 3
120 00 Praha 2, IČO 26544229**

Благотворителна кампания ČEŠTÍ BULHAŘI MIKULČICÍM

Микулчице след торнадото
Източник: JMK

Представителят на българското малцинство в Съвета за националните малцинства към правителството на Чехия Георги Бечев се обръща към всички българи, живеещи в Чешката република, с призив за подпомагане на засегнатите от природното бедствие, което нанесе катастрофални щети в Южна Моравия.

Той призовава да проявим солидарност с Микулчице – „място, свързано с кирило-методиевската традиция и поради тази причина и място, което е толкова мило на българите, живеещи в Чехия“.

Микулчице има открита банкова сметка в ČSOB, a. s., публикувана на

официалната уебстраница на Микулчице:

<https://www.mikulcice.cz/>,

и на сайта на банката:

<https://www.csob.cz/portal/firmy/bezne-ucty/transparentni-ucty/ucet/-/ta/299222440>

В полето „Бележка за получателя“ (Zpráva pro příjemce) е добре да се попълва текстът ČEŠTÍ BULHAŘI MIKULČICÍM, за да е ясно, че дарението е направено като част от инициативата на българската общност. Така ще може да се установи и общата сума, събрана от българската общност в Чехия за Микулчице.

300-годишнината от беатификацията на Ян Непомуцки

На 15 май 2021 г. в Прага се проведе традиционният фестивал „Навалис“, посветен на най-известния чешки светец, покровител на мостовете, рибарите, мелничарите, плувците. Честванията включваха литургия в катедралата „Свети Вит“, последвана от шествие по Карловия мост към църквата на кръстоносците. 300 камбанни звъна звучаха в чест на свети Ян (Йоан) Непомуцки. Викарият на Прага Ян Непомуцки е бил жестоко изтезаван по заповед на крал Вацлав IV. След като на 20 март 1393 г. безжизненото му тяло е било хвърлено във водите на река Влтава, се появили пет звезди. Затова и светецът е изобразяван с венец от звезди.

На 31 май 1721 г. папа Инокентий XIII го обявява за блажен, а на 19 март 1729 г. папа Бенедикт XIII го провъзгласява за светец.

Най-старата запазена скулптура на Карловия мост е посветена на Ян Непомуцки и е поставена през 1683 г. Първите чествания на светеца се провеждат през 1715 г. На парапета на моста, откъдето е хвърлен във водата, е монтиран малък двоен месингов кръст с пет звезди. Вярва се, че на всеки, който постави ръката си върху кръста така, че всеки пръст да докосне една от звездите, ще бъде изпълнено съкровено му желание. За щастие се докосва и релефът на статуята на Ян Непомуцки.

Българско неделно училище „Възраждане“

Прием на деца за предучилищна група и на ученици

Контакти: balgari@atlas.cz, 777 196 322

Адрес: Дом на националните общности, ул. „Воцелова“ 602/3, 120 00 Прага 2

Спирка на метро и трамвай: I. P. Pavlova

